

KASVATUS

Kasvatusteadusline Õpetajate Kesksüüdu
ajakiri. Ilmub kaks korda kuus. Häälekandja

2. aastakäik.

MÄRTS 1920.

4. vihk.

TOIMETUS:

J. Annusson, O. J. Kiesel, J. Piiskar, K. Ounapuu,
Hans Roos (peatoimetaja).

SISU:

1. Onk'ilm'neg. J. Piiskar.
2. uhtuskool. E. Martinson.
3. Kodu ja kool. Hans Roos.
4. Kooli loomisel. V. Lank.
5. Reskkool ma'ile. P. Mitt.
6. Matemaatika õpetamise
uuendusvoolud. J. Prümmel.
7. Kodumaa looduse tundmaõppe
kirjandus 1919. a. J. Rumma.
8. Ajakirjandus (ülevaade).
9. Kroonika.
10. Organisatsioonide teated.
11. Eesti õpetajate Liidu põhikirj.
12. „Kasvatuse“ tellijale.

Kirjastusühisus „Rahvaülikooli”

kirjastusel ilmunud:

E. K. S. Eesti keele õigekirjutuse - sõnaraamat (Trükk otsas)	Mk. 6.—	Zelinsky, V. Les troglodytes par Montesquieu, La ficelle par G. de Maupassant	Mk. 5.—6.—
Kogermann, P. Puu destilleerimine kuivalt. Tõrva ja tõkati ajamine, äädikhappe, puupiirituse ja terpentini valmistamine. Joonistustega.	„ 2.20	Löns, L. Kuldkael. Auhinnaga kroonitud lastejutud. Originaljoonistustega	Mk. 14.—
De foe, D. Robinson Crusoe. Originaljoonistustega	„ 9.—	Kettunen, Lauri, prof. Arvustavad märkused keeleuendusnõuete puhul	„ 15.—
Habberton, J. Helene lapsukesed	„ 5.40	Ussisoo, T. ja Kuusik, T. Mudilaste vested. Lastejutud inglise ainetel. Joonistust.	„ 5.—
Vardi, S. Kass ja hiir. Muinasjutt lastele.	„ 2.40	Ussisoo, T. ja Kuusik, T. Laste elu. Joonistustega.	„ 3.—
Ussisoo, T. Geomeetriline joonestamine	„ 7.—	Ussisoo, T. ja Kuusik, T. Laste pildid. I. Loomad. II. Linnud. III. Loomad.	„ 3.—
E. Tehnika Selts, Tallinna Tehnikumi programm	„ 2.50	Vardi, S. Rebane ja karu. Muinasjutt lastele. Joonistustega	„ 3.—
Saaberk, A. Valitud rahvalaulud koolidele.	„ 3.50	Ussisoo, T. Laste papptööd I.	„ 5.—
Veidermann, A. Eluta loodus. Joon. (Teine trükk ilmub aprillikuus 1920. a.)	„ 6.—	Ussisoo, T. Laste papptööd II. Värvitud	„ 7.—
Babo, Tubakakasvataja ja parkija käsiraamat. Joonistustega. (Trükk otsas).	„ 6.50	Bekker, H. Otepää künkline moräänmaastik. Joonistust.	„ 6.—
Rutoff, C. Mässajad, draama.	„ 7.—	Nädala-kalender, ärarebitav, Eestimaa kaardiga	„ 8.—
Luiga, G. Eesti Saksa vahekord Baltimaal	„ 2.—	Tallinna linna plaan, mitmevärviline	„ 4.—
Türnpuu, K. Üürike. Soolohäälele ja klaverile	„ 1.75	Päeva-kalender, ärarebitav	„ 15.—
Türnpuu, K. Kaugel. Soolohäälele ja klaverile	„ 2.—	Lauapealne kalender, pööratav	„ 70.—
Klassi päevaraamat. (Haridusminist. väljatöötatud).	„ 18.—	Clanman, W. Tales by Wilde. (Inglise kirjanikud Eesti koolidele, nr. 2.)	Mk. 9.—11.—
Ussisoo, T. Ümarkiri (rõndo).	„ 3.—	Kuks, A. Ladina keele grammatika	Mk. 15.—
Ussisoo, T. Projektsjoon-joonestamine.	„ 4.—	Sitska, J. Üleüldine ajalugu I	„ 25.—
Kasemets, A. Muusika algõpetus. Mk. 10.—12.—		Rootsmann, D. Algebra ülesannete kogu	„ 32.—
Zelinsky, V. Pages choisies	Mk. 10.—	Pöhl, H. Inglisekeele õperraamat	„ 35.—

Kasvatusteadusline ajakiri

KASVATUS

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja.

2. aastakäik.

Märts 1920.

4. vihk.

On ülim aeg.

On ülim aeg hakata hoolitsema rahva laiemate hulkade, eriti väliskooli noorsoo hariduse jätkamise ja täiendamise võimaluste eest kõige mitmekülgsemas ja avaramas ulatuses. Ei ole meil küll kunagi olnud avaraid võimalusi hariduse omandamiseks ei koolis ega väljaspool kooli, kuid viimseil aastail on lugu olnud siiski täbaram harilikust. Erakordsed olud on takistanud hariduse andmist ja saamist tähtsale osale koolialistele noortele selleski ulatuses, kui seda võimaldas sennine võõrakeelne rahvakool harilikkudes oludes. Elame üles suhtes teatavat mõõna-aega.

Aga ka seltskond ise ja noorsugu on kannatanud sõjaaastate laastavat mõju, on tahes või tahtmata langenud mitmete ajapahete küüsi, on omandanud ajajärgule nii omase hoolimatuse, taltutamatus, on — sõjastunud... ka noorus...

Osa neist pöörab nüüd jälle tagasi kooli endise töö ja vaimliste huvide õhkkonda ja vabaneb pikkamööda uimastusest, kaineneb. Teised aga, ja neid on enamus, ei lähe enam kooli. Ka nende eest tuleb hoolitseda, sest neil on seks samane õigus ja seltskonnal, riigil kohused ka nendegi vastu. Ja vanem põlvgi tarvitseks kultuurilisemat õhkkonda, et vabaneda ajapahetest ja meeoleolust.

Kui nüüd on siis asunud kooli, eest-

kätt rahvakooli loomisele, siis tuleb võita ja energiliselt kõrvaldada kõik takistused ja raskused, mis laadi need ka ei oleks ja kelle poolt ette ei veeretataks. Tuleb asetada rahvakool alustele, mis talle võimaldaks kujuneda moodsaks haridusasutuseks, kus noorsugu areneks vabalt ja igakülgselt.

Aga ühtlasi tuleb hoolitseda ka väliskooli hariduse eest, sest rahvakooli loomine võtab aastaid aega, ta mõju avaldub alles pikema aja järele. Meil on aga kohe tarvis asuda sõjahaavade parandamisele ja esimesel joonel just hariduse alal. Selle äratundmine ei ole aga kaugeltki üleüldine, nagu tõsiasiad haridusalalt näitavad. Otse selle vastu — näib tekkinud olevat mingi vaenulikkus või vähemalt ükskõiksus hariduspüüete vastu. Ka Asut. Koguski võib märgata midagi sarnast, kui seal tulevad arutusele kooli, haridustööd või õpetajaid puutuvad küsimused. Laiades rahvahulkades näib aga hoopis segane olevat hariduse tähtsusest arusaamine. Isegi töörahva seas ei näi küsimus selge olevat, vähemalt maal. Ei ole ju senni neiski valdades, kus nõukogus töörahva enamus, märgata olnud iseäralist tõusu ega hoogu haridus- ja kooliasja korraldamises. Ja ometi on töötavatele rahvahulkadele, kes tahavad ja peavadki vabanema eestkostmise alt ning hakkama iseseisvat elu elama, ha-

ridus tähtsam, kui miski muu: nad vabanevad sel mõõdul, mil tõuseb haridusline tasapind. See maksab ka terve rahva kohta.

Vaja sellepärast alata energilist kihutustööd haridusliikumise kasuks, vaja juba ligemal ajal korraldada kooli- ja hariduspäivi, koosolekuid jm., et üle riigi kõneldaks ja seletataks haridustööst ja ta vajadusest, tõstes sellega need küsimused — päevaküsimusteks.

Senni on selles asjas vähe tehtud. Ajalehis leidub harva mõni kirjutus haridus-kasvatusliste küsimuste kohta. Suusõnaline kihutustöö puudub pea täitsa. On kiratsemas ja tegevuseta või hoopis kadunud meie hariduse-, noorsoo- j. t. seltsidki, kes endisil ajal just väliskooli haridustööd õhutasid. Siis puudus välise surve tõttu võimalus aktiivseks viljakaks tööks, nüüd puudub nähtavasti tahtmine, meeleolu. Teda tuleb aga luua, kui tahetakse, et tööl oleks edu. Kui haridustung saab samati aktiivseks, nagu tung maa järele, siis peavad tekkima vastavad asutused ja — tekkivadki. Ootama jääda, kunni keskkohast heaks arvatakse pakkuma tulla, oleks ülekohus. Ja mis aitakski kõiksugu haridusasutuste ellukutumine, kui pole teadlikku vajadust, pole seega tarvitajaid. Oleks loodud rida surnud asutusi, mis kulu nõuavad — ja muud midagi.

Peaksid sellepärast asuma hoogsale kihutus- ja selgitustööle kohtadel kõik haridustegelased rahvakooli õpetajatega eesotsas, et tõuseks juba ligemal ajal võimsana lainena haridusliikumine, mis kisuks kaasa rahva enamuse ja looks tarvilised eeltingimused nii hästi koolile kui ka väliskooli haridusele. Kui ühes sellega asutaks ka lahendama küsimust, mis ja kuidas tegelikult käsile võtta, siis peaks asi hakkama nihkuma. Ja kas ei tunneks meie haridus-, kooli-, noorsookasvatuse-, karskus- jne.

seltsid end jälle kohustatud olevat elavamale tegevusele asuma — haridustöös?

Liikumise esimeseks eesmärgiks olgu — edasiharimiskool, kui vajalikum osa väliskooli haridustöös. Ta on õieti selle töö nurgakivi. Ei ole kasu, näit, raamatukogudest, lugemislauadest jne., kui neid ei tarvitata, tähendab, kui ei ole vajadust selleks, kui ei osata lugeda. Ja just iseseisva vaimlise töö oskus, meetod puudub nii paljudel. Pandagu ainult tähele, mis ja kuidas meil harilikult loetakse!

Ja kes tahaks tõendada, et kõnede, loengute, kursuste kuulamisega lugu parem oleks. Kui palju on neid, kes ettekandest jagu saavad nagu tarvis, aine n. ü. omandavad. Lepitakse harilikult latvadega, kogutakse, paremal juhtumisel, pealiskaudseid teadmisi. Kuid see ei ole väliskooli hariduse õige ülesanne. On vaja inimesi õpetada süvenema ainesse, juurdlema, leidma küsimusi, probleeme ja vastuseid nendele. Mitte töö laius, vaid sügavus, mitte ekstsensivsus, vaid intensiivsus.

Kust peab seda aga saama? Kool ei ole selleks suutnud pea midagi teha, — ei oska ju harilikult meie keskkoolide lõpetajadki ülikoolis kohe asuda iseseisvale intensiivsele tööle — raamatud, loengud ka palju ei aita. Siin peab appi tulema edasiharimiskool. See asjaolu määrab ka ta laadi ja töömehoodi. Mitte igakülgete teadmiste jagamise koht argu olgu ta, vaid iseseisva intensiivse töö asutus. Ta äratagu peajasjalikult huvi, andku töötamismetood, juhatagu kätte abinõud ja allikad, seadku üles küsimused, kontrollerigu tööd jne.

Sarnased edasiharimiskoolid tuleks avada juba tänava sügisel linnades, alevites ja maalgi, kus leidub võimalusi. Kus aga sellega veel hakkama ei saada, seal püütagu korraldada vähemalt

lühema- või pikemaajalisi kursusi, loenguid samas sihis. Eeltöödega tuleks kohe algada. Ei ole kaugeltki ükskõik, mida, millal ja kus ettekantakse. Hästi valitud aine, õige koht ja aeg on tähtsad, kui tahetakse, et kursustest kasu oleks neile, kellele nad määratud.

Kõige raskem lahendada on vististe lektorite küsimus. Õpetajaist on praegugi puudus. Ei ole ette näha, et see puudus ligemal ajal kaoks, sest koolireform nõuab rohkem uusi õpetajaid, kui vähesed ettevalmistusasutused neid anda suudavad. Ja harilik rahvakooli õpetaja ei ole veel kohane lektor edasiharimiskoolile ja kursustele. Lektorid peaksid olema teadusmehed ja ühtlasi osavad aine käsitajad, kes oskaksid kuulajaid huvitada ja kütkestada, oskaksid rakendada neid iseseisvale tööle ja õpetada töötama.

Lektorite mobiliseerimine peaks vist jääma haridusministeeriumi hooleks, kellel seks suuremad võimalused. Nad tuleks ametisse kutsuda juba ligemal ajal, et neil oleks aega endid tarvilikult ettevalmistada. Muu seas võimaldatagu neile kohtadel tundma õppida teiste rahvaste sellekohaseid asutusi.

Ei ole küll vististe lootust, et meil ligemal aastail suudetaks teostada tarvilise tihedusega edasiharimiskoolide võrk, aga kui ei saa läbiviia, et kõik teatavas vanaduses isikud peaseksid sinna, siis võimaldatagu see kõige pealt neile, kel seks eriline huvi. Need kuulajad oleksid oma ümbruskonnale pärast nagu teenäitajaiks, kihutajaiks.

Ja nüüd, kus sõjakära vaikinud, kus sõdurid saavad mahti vabamalt hinge tagasi tõmmata, tuleks nende seas kohe algust teha kavakindla haridustööga, et otstarbekohaselt ära kasutada nende vaba aega. Ei ole küllalt neile pakkuda ainult meelelahutust kontsertide, etenduste jne. näol. On ka neid, kes soovivad anduda tõsisele tööle.

Haridustöö väljaspool kooli nõuab palju ettevalmistust, korraldust, hulga tegelasi ja kulu. Kuid kõigest sellest tuleb üle saada, kui ei taheta, et meil veel kaua tuleb kannatada sennise puuduliku hariduse ja sõjahaavade all. See liikumine peab saama päevaküsimuseks. Selleks on ülim aeg.

J. Piiskar.

Ühtluskool.

(Järg*).

Selle kavatsuse nõrgaks küljeks loetakse keskkooli liig lühikest kestust. Nelja aastaga ei suudetaks keskkooli kursust läbi võtta, peaaesjalikult võõraid keeli mitte tarvilikul määral omandada.

Kartus, et kursust läbi ei suudeta võtta, ei ole küllalt põhjendatud. Ei võeta ju sellega üldharidusliku kooli kestusest aastatki ära, kui keskkoolist küll mõned klassid ära kaotatakse, samad klassid aga algkoolile otsa liidetakse. Vahe on ainult selles, et nüüd raskuse keskpunkt langeb alghariduse peale, mille tõstmine on õigustatud ter-

ve rahva huvide seisukohalt, kuna siamaani koolielu juhtijad, kellele vähe korra läksid laiemate rahvakihtide huvid, keskkoolile „lõviosa“ on annud. Kui nüüd algkool õigusega suurema tähelepanu enesele nõuab, siis ei tee ta seda siiski mitte keskkooli kahjuks. Tõsedama chituse peale võib ka ehituse ülemisi osasid kindlamalt ehitada. Eespool on selgitatud, et kõne all olev kavatsus on hingeteadusliselt põhjendatud. Sellega peaks ta siis ka kõige otstarbekohasemalt ja kõige lühema aja jooksul üldharidusliku kooli lõpusihile viima, kuna ta on rajatud loomulikule alusele.

*) „Kasvatus“ 1919. a. 4., 5. ja 6. vihk ning 1920. a. 1. vihk.

Meil on algkoolis õppimise peale sagedasti kui asjata aja raiskamise peale vaadatud. Põhjust selleks annab algkoolide vilets seisukord üleüldse, eriti aga tema õpetajate madal haridus. Ka oleme meie harjunud keskkooli hariduse tähtsust üle hindama. Aga algkoolgi — kõige oma viletsuse ja puudulikkuse peale vaatamata — on meile annud suurema osa avaliku elu põllul töötajaid ja suurem osa meie väljapaistvamaist kõrgema haridusega rahvaelu tegelastest on oma haridusele aluse pannud algkoolis. Meie kihelkonnakoolid, kus õpetus ja kasvatus osavamais kätes, on meie rahva kultuurajaloos kandvat osa etendanud.

Et algkoolid paremail tingimustel keskkooli alamate klasside aset täita suudavad, ei ole üksi teoreetiline oletus, vaid selleks on näitusi isegi hariduses mahajäänud Venemaalt. Viimasel ajal anti kõrgema algkooli lõpetajatele õigus keskkooli viiendasse klassi sisse astuda. Kõrgemasse algkooli võetakse vastu 3-aastase algkooli lõpetajaid. Kõrgemas algkoolis kestab õpetus 4 aastat. Sellega on kõrgemast algkoolist keskkooli viiendasse klassi astujad 7 aastat õppinud, s. o. läbistiku just niisama palju kui keskkooli neljandast klassist viiendasse ületulejad. Viimased on töötanud mõnes tükis paremais tingimustes: nad on pikema aja ühes õppeasutuses viibinud, kuna esimestel on tulnud kooli vahetada, kusjuures paratamata osa aega edasijõudmise mõttes kaotsile läheb, peale selle ei olla ju algkoolides õpetus tarvilikul kõrgusel, õppeaeg on seal lühem ja kooliskäimine korratum. Aga üleüldine arvamine on — ja seda on ka ametlikult tunnistanud —, et kõrgema algkooli lõpetajad läbistikku küpsemad on, kurses põhjalikumalt on läbi võtnud ja ka paremini ülemate klasside kursusest jaгу saavad kui keskkooli alamaist klassidest ületulnud õpilased. Põhjus peitub kõrgema algkooli õpilaste suuremas vanaduses, aga väga tähtsal mõdul ka asjaolus, et kõrgemais algkoolides suuremalt jaolt võrdlemisi hästi ettevalmistatud õpetajad on töötanud (õpetajate instituudi haridusega), kuna suuremal osal keskkoolide õpetajaist puudub pedagoogiline eriharidus. Kui algkoolide õpetajate haridust kõigi abi-

nõudega tõsta püüame, siis tohime loota, et meie algkoolid tulevikus sootu teise kuju saavad ja julgesti keskkooli alamate klasside osa oma peale võivad võtta.

Pealegi ei seisa meie keskkooli õpetajate haridustasapind kaugeltki ideaalsel kõrgusel. Keskkooli õpetajaist selle sõna tõsisel mõttes on meil täielik puudus. Meil on viimaste andmete järele 412 keskkooli õpetajat, neist kõigest 141, kes ainult palgasaamise suhtes esimesse ja 88, kes teise järku kuuluvad. Ligi pool keskkooli õpetajaist kuulub III, IV ja isegi V järku. Kui esimestest järgust maha arvata arstid, muusika ning joonistamise õpetajad kunstnikud ja õigusteadlased (kodanikuteaduse õpetajad), kellele siamaani keskkoolis mitte pole kandvat osa etendada antud, kui ka õpetajad, kes ainult palgasaamise suhtes I järku üle viidud, siis jääb järele õige väikene arv kõrgema haridusega „kandvamate“ ainete õpetajaid. Aga neilgi puudub peaaegu kõigil tarvilik pedagoogiline eriharidus. Pilt meie keskkoolist saab selgem, kui meete tuletame, et nii mitmeski kohas mujal keskkooli õpetajaiks tegelikult ainult professorid pääsevad.

Etteheide, et eespool ettetoodud kavatsuse järele võõraid keeli keskkoolis ei jõuta tarviliselt ära õppida, ei ole ka põhjendatud. Muidugi, kui meie keskkoolis 5—6 keelt ära õppida tahame, nagu seda, kahjuks, meil praegu mõnes kohas püütakse, siis ei saa sellega 4-aastane keskkool küll mitte toime. Meie keskkoolil ei tarvitse aga sugugi sellega toime saada ja sellega ei saa toime isegi need pedagoogilised hullustajad, kes keskkoolis suurema osa aega võõraste keelte tuupimiseks ära kulutavad.

Harilikult öeldakse, meie oleme väike rahvas, teiste vahele kiilutud, meil pole võimalik kõrgemat haridust täielikult emakeeles saada, meie peame palju võõraid keeli ära õppima. See väide on aga ainult osalt õige. Just meil on vähem võimalust paljude keelte õppimisega tegemist teha. Kuna suurteil kultuurrahvastel kõrgemgi haridus on kättesaadav nende emakeeles, siis ei ole neil hädapäraselt tarvis, et nad võõra keele põhjalikult peavad ära õppima. Hulk aega, mis võõra keele põhjali-

kuks õppimiseks ära läheks, jääb neile üle paljude keelte vähem põhjalikumaks õppimiseks. Paljude keelte õppimiseks on mitmel kultuuramaal, näit. Saksamaal, loonud soodsamad eeltingimised ka asjaolu, et seal keskkool on olnud peaaesjalikult kõrgema kihi huvide ja maitse teenistuses, kes vanade traditsioonide mõjul enam sümpatiseerib keelte õppimisele, kui ainetele, mis tegeliku elu seisukohalt tähtsamad oleksid (loodusteadus, käsitöö jne.). Ja sellegipärast ei aeta seal keeli taga niisugusel määral, nagu meil seda teha ihaldatakse.

Just sellepärast, et meil võimata on ainult emakeeles kõrgemat haridust saada, peame ühe võõra keele põhjalikult ja teise kaunis hästi ära õppima. Selle peale kulub meil tublisti aega ja ei jatuks meil teda paljude keelte pealiskaudseks õppimiseks. Teeksime seda siiski, siis oleks see paratamata kaotus üld- kui ka erihariduse seisukohalt. Ja üld- ning eriharidusega tegelasi ootab meie kodumaa kõige lähemas tulevikus meie koolist, mitte aga pealiskaudseid „keeletarku“, kes sellegi juures mitte ühegi keelega hakkama ei saa. Keskkoolid peetakse üleval riigi ja rahva kulul. Nad tohivad ainult riigi ja rahva eluliste huvide kohaselt korraldatud olla. Ses mõttes on igatahes õigem, et keskkooli õpetajad kahte võõrast keelt hästi oskaksid, kui et nad 4—5 keelt on õppinud, aga ühtegi tarvilisel määral ei ole omandanud.

Kahte võõrast keelt võime aga 8-aastases alg- ja 4-aastases keskkoolis küll ära õppida. Esimene võõras keel võiks algada 4-dast või parem 5-dast õppeaastast, nii et teda 8—9 aastat õpitaks. Teine võõras keel võiks algada 6-dast õppeaastast. Põhjusmõtteliselt olen selle poolt, et teist võõrast keelt algkoolis ei õpetataks, aga 4-aastase keskkooli juures oleks see meil vististi paratamata. 7-aastase algkooli ja 5-aastase keskkooli juures võiks teise võõra keele algkoolist välja jätta. Enam kui kahe võõra keele õppimine võiks sündida sellekohases eriharus keskkooli vanemais klassides.

Paljude keelte õppimise poolehoidjad toovad oma seisukoha kaitseks ette järgmised väited: võõraste keelte õppimine mõjub õpilaste peale niisama

harivalt, kui teisedki üldhariduslised ained. Mitme keele õppimise peale ei kulu mitte nii mitu korda rohkem aega, kui mitu keelt rohkem õpitakse, kuna keeltes on paljud tüved ja sõnakujud ühised, või sarnased ja assotsiatsioonide abil võidakse jõudu tähtsal määral kokku hoida. Emakeelegi võidab võõra keele õppimise läbi, kuna muidu õpilasel puuduks võrdlus, mille läbi asi palju selgemaks ja huvitavamaks saab.

Et võõraste keelte — ja veel korraga paljude — õppimisele nii suur tähtsus antakse, siis on loomulik, et esinetakse nõudmisega — võõraid keeli õpetatagu juba üsna algastmel, kuna muidu ka nende õppimisega mitte kaugele ei jõutaks.

Kuigi see arvamine põhjendatud oleks, et võõrad keeled juba algastmelgi üldhariduslises sedasama pakkuda suudavad, mis teisedki üldhariduslised ained, siiski ei tohiks meie neid algastmel sisse võtta, esiteks, sellepärast mitte, et siis peaksime nende asemel osa muid aineid välja tõrjuma, mis ju mitte vähem tähtsad ei ole, selle juures aga on juba üleüldiselt tunnustatud, ja teiseks, lõhuksime sellega ära oma ühtluskooli, kuna võimata on ette kujutada, et igas algkoolis paljude keelte õpetamine läbiviidav oleks. Meil ei leidu selleks õpetajaidki. Juba teisegi võõra keele algkooli toomine tekitab meile tõsiseid raskusi. Peaks siis maksma jääma endine seisukord: jõukamaile keskkoolid võõraste keeltega ja vaesemaile algkoolid, kust edasipääsemine keskkooli keelte puudusel kas otsekohe võimata või väga suurte raskustega ühendatud oleks.

Kas aga võõrad keeled juba algastmel niisamasugust harivat mõju õpilase peale avaldavad, kui teisedki tarvilikud ained, selle kohta ei ole kasvatus- ja hingeteadlastel üleüldiselt kahte arvamist. Kahtlemata ei kõlba võõrad keeled algastmel. Võõra keele õige õppimise aeg on siis, kui lapses huvi ärkab võõra rahva ja tema keele vastu, kui ta nii kaugele arenenud, et tal tarvidus või tung on võõra rahvaga, tema kultuuriga ühendusse astuda.

Kooli ülesanne algastmel on lahendada küsimusi, mis ümbritsev elu lapses äratab, kindlamale alusele seada, kor-

raldada ja kokku võtta lapse endistest üleelamistest kogutud mõisted ning ai-med, neid täiendada, anda uusi tarvilikka elementaarsemaid mõisteid looduse- ning inimeseelu nähtuste vallast ja selle juures last harjutada oskustes ja võimises ennast väljendada töös ja kõnes. Ilma kindlate algmõistete omandamiseta ei ole loomulikku alust keerulisemate ning abstraktsemate ainete käsitamiseks ja nende looduse- ning inimeseelu nähtuste selgitamiseks, mis lapsest kaugemal seisavad: abstraktne on arusaadav konkreetse abil ja kaugeloleva mõõdupuuks on ligidalolev ning tuttav. Sellepärast on ka selgete algmõistete loomisel koolitöös põhjapanev tähtsus. Algmõistete loomine ei pea sündima seletuste ning kirjelduste abil, vaid mõisted olgu võimalikult kokkuvõtetd otsekohestest üleelamistest, vaatlustest. Selle läbi omandavad nad mahlakuse ja selguse. On võimata lapsele kirjelduse abil asjadest või ilmuvustest selget pilti anda, kui laps neid ilmaski pole näinud. Meil ei ole aimu maasikaist, kui neid maitse-nud ei ole, müristamisest, kui teda kuulnud pole, tulekahjust, kui teda näinud pole, hirmust, kui meie ilmaski hirmu tunnud pole. Teadagi, et koolis on võimata kõike seda otsekohe üle elada, mis aluseks peab saama tarvilistele mõistetele. Tingimata tuleb ka laste mälestusvallast välja kutsuda endiseid üleelamisi, neid täiendada ning süvendada elupiltidega lastele arusaadavast ilmast. Kui selle juures reljeefselt ette kantakse üleelamise tabavamad, iselaa-dilised momendid, siis võib kujutus asjast saada selgem kui lapse enese otsekohe üleelamise järele, kus vähem olulised jooned olulistema peale võivad segavalt mõjuda.

Nii on kõige kasvatus- ja õppetöö lähtekohaks laps oma võimistega, kalduvustega ning huvidega. Ja lapse huvide piirkonnas seisab teda ümbritsev elu, mille nähtuste selgitamise järele tal tung on, mitte aga võõrad keeled. Võõraste keelte õpetamine algastmel ei ole lapsele mitte üksnes huvitusega, vaid ta riisub peale selle lapselt hulga aega ära, mis tal selle peale peaks minema, et kindlat alust luua edaspidisele arenemisele. Suurt kahju toob ta aga just sellega, et ta

lapse emakeele väljaarenemise peale takistavalt mõjub. Eespool ettetoodud viisil loomulikul teel algmõisteid omandades omandab laps iga mõistega ühes ka tema sümboli — sõna. Sarnasel teel omandatud sõnad on kindlas ühenduses vastavate reaalkujudega, selgete mõistete, mitte enam tühi sõnakõlin. Võõra keele õppetundidel omandatud võõra keele sõnadest ei või seda mitte ütelda. Kui meie võõra keele tundi ka kõige ideaalsema naturaalmetoodi järele annaksime, ei saa meie ometi sõna ja mõistet nii sügavalt orgaaniliselt kokku sulatada, nagu see sünnib loomuliku arenemise juures emakeeles. Tahaksime seda, siis peaks laps iga uue võõra keele õppimise juures kõik selle kunstlikult uuesti läbi elama, kordama, mis ta emakeele omandamise juures loomulikult teel on läbi elanud. See nõue aga on absurdum ja sellega ei esine ükski keelte varaselt õpetamise poolehoidja. Nii ei omanda siis võõra keele sõnad iialgi seda sügavust, värvirikkust, mahlakust, intiimsust, mis on emakeelel. Nad on pealiskaudsed, vesised, vastuvõetud peajasjalikult intellektuaalselt, mitte aga seotud läbielamistega, tunnetega (emotsioonidega), tahtejõu avaldustungiga. Pealiskaudselt sõnu omandades, harjub laps ka pealiskaudselt mõtlema ja nii avaldab võõra keele varane õppimine segavat mõju lapse loomuliku edenemise, sellega ühtlasi ka tema emakeele väljaarenemise peale.

Emakeelel on inimese vaimu arenemise peale põhjatu suur tähtsus. Kunstnik avaldab oma hinge muusikariista abil. Inimese vaim avaldub tema kõnes ja kirjas — keeles. Mida suurem vaim, seda sügavama ulatusega peab olema keel, mida see vaim oma avaldamiseks tarvitab. Ja vaim ei saa tarvilise ulatuseni välja areneda puuduliku keele juures. Mõisted jäävad segaseks, kui neid ei fikseerita kindlate nimedega, sõnadega kui mõistete sümbolidega. Inimese mõistete ja tunnete rik-kusega peab kokkukõlas seisma ka tema väljaarenenud keel, mis iga hinge-liigutust tabavalt väljendada võiks.

Peale selle peab keele tarvitamine inimesele mehaaniliseks saama. Ei pea mitte kaua kobama, enne kui mõistele vastav sõna leitakse. Mõiste peab ma-

siniliselt, mängiva kergusega, nagu isenesest elule kutsuma tabava sõna. Ja, ümberpöörduvalt, kuulnud või nähtud sõna peab silmapilkiselt esile tooma vastava mõiste, selge ettekujutuse. Nagu klaverikunstnik helisid ette tuues selle üle pikalt-laialt pead ei murra, mis nende helide nimed on, kuidas nad noodis tähendatud, kust neid klaveril leida võib, kui kaua kinni pidada jne., vaid välgu kiirusega terve helidemere välja paiskab, nii peab ka meie mõte oma keerdkäikudes edasi tormates üksikute sõnade sünnitamisel vaeblemisest vaba olema. Keele tarvitamine peab sündima alateadvusliselt. Kui see ei sünni tarvilise kiirusega ja selgusega, on inimese kõne kui ka tema vaimutegevus kammitsas. Keel saab seda suuremal määral ja kergema vaevaga alateadvusliselt tegevaks, mida tihedamalt iga sõna, mis keele õppimisel omandatakse, seotakse otsekoheste ning sügavate üleelamistega ja neist tekkinud mõistetega ja mida rohkem teda tarvitatakse.

Üht kui teist nõuet ei saa kuigi suurel määral võõrad keeled täita. Küll mõjuvad nad aga halvasti lapse üleüldise edenemise kui ka emakeele väljaarenemise peale. Kahte, kolme keelt korruga õppides ei omanda laps mitte niipalju uusi mõisteid, kuipalju ta uusi sõnu saab, sest ühte ja sama mõistet peab ta kahe, kolme nimega nimetama. Keelte õppimise juures peab laps küll palju vaeva nägema, aga tagajärg on, et tema vaimuelu ometigi tarvilisel määral välja ei arene, sest mõistete kehvast on tingitud assotsiatsioonide kehvus.

Keelte õppimine algastmel ei ole isenesest mitte väga vaimuarendav töö. Algastmel omab tähtsa koha mehaaniline meelespidamine. Võrdlemine, mille kasu nii kiidetakse, tuleb ette palju hiljem. Ja kas tema kasu nii suur ongi, on küsitav, kuna keelte mitmesuguste

kujude ja väljaütlemise viiside tekkimiseks ei ole loogilist alust, või on see nii sügavasti peidetud, et selle leidmine käib üle jõu keeleuurijalegi. Kooli algastmel on võõrad keeled igatahes kiivt lapse peaaajule, nagu Dr. Jäger seda tõendab. Tarviliste assotsiatsioonide puudusel jäävad lapse peaaigus need osad tarvilisel määral välja arenemata, mille väljaarenemiseks lapsel sellel vanadusel võimalus ja tung on ja pärast seda juba parandada ei saa, kuna igale arenemisjärgule on loodus oma kindla aja määranud.

Huvitava fakti toob Sully omas „Kasvatusteaduslikes hingeteaduses“. Kocrapojal kleebiti silma erkude (närvide) arenemisjärgul teine silm tükiks ajaks kinni. Pärastisel peaja ju avamisel selgus, et silma ergud kummalgi silmal isemoodi olid kasvanud: kinnikaetud silmal töötas seismise tagajärjel täiesti välja arenemata, katmata silmal aga hulkadesse tihedasse harudesse harunenud.

Ka inimese ergukava füsioloogiline väljaarenemine on lähedas ühenduses tema vaimutööga. Inimese arenemisel on järgud, kus ühe või teise vaimuvõime arenemine iseäralise tungiga esile ilmub. Kui ta sel ajal tarvilist vaimutoitu ei saa, siis jäävad ka vastavad kohad peaaigus välja arenemata, mis omakorda halvavat mõju avaldavad edaspidise vaimutegevuse peale. Sellepärast: õiget vaimutoitu lastele õigel ajal! Ärge tuupige neile keeli sel ajal, kus nad jänuneva hingega inimese ja looduseelu nähtustesse tungida tahavad, et kindlat pidet luua edaspidiseks tööks.

Olen meelega võõraste keelte küsimuse juures pikemalt peatanud, kuna selles asjas meil täielik eksiarvamine valitseb ja peajasjalikult võõrad keeled takistavad ühtluskooli soovitava viisil korraldamast.

E. Martinson.

Kodu ja kool.

Perekond on kultuurilise seltskonna algelement; perekonnast tulevad seltskonna liikmed; perekonna elule valmistavad nad end ette. Perekond on seesugune seltskonna tegur, mis enesesse mahutab kõik kasvatuse jõud ja

hariduse abinõud, ta on loomulikult noorsoo kasvatamiseks kõige kohasem. Vanemad ei jõua aga oma lapsi seesugusele edenemisjärgu kõrgusele viia, nagu seda kultuuriline seltskond oma liigetelt nõuab. Edeneva kõlblise selts-

konna ülesanne on mineviku kultuuritööd kavakindlalt jätkata ja kultuurilisele edenemisele vastu tõtata. Rahva teguvõimsus seisab koos tema üksikute liigete teguvõimsusest, järjekult peab iga üksik liige, iga inimene, ennast kultuuri tööle ette valmistama. Ta peab oskama isade pärandust kasutada ja suurendada enese ja üldsuse kasuks. See aga nõuab temalt arusaamist esivanemate kultuurivaranduste kohta ja oskust enese isikut, individualiteeti, välja arendada ja seltskonna teenistusse panna.

Moodsa kultuurilise seltskonna arvamine on, et kasvatus peab olema sotsiaalne. Seda ei jaksu kodu süstemaatiliselt läbi viia. Vanemad võivad ainult oma eeskujuga laste karakteri kasvatussele kaasa mõjuda, aga järjekindlalt tarvilikku üldharidust pakkuda takistab neid leivaküsimus. Isa aja jättab väline töö, ema kulutab oma jõu majapidamisele, või niisama palga tööle. Ehk küll kodu kõige loomulikumaks kasvatuskohaks tuleks lugeda, ei ole vanematel sagedasti jõudu ega aega selleks. Praegusel ajal puudub aga kõige tarvilisem — puudub sellekohane ettevalmistus. Ja kui ka võimalus ning ettevalmistus oleks, puuduvad seltskonnal tarvilikud abinõud perekonna kasvatus- ja õpetustööd kontrollleerida.

Sellepärast on seltskond oma kõlblike eesmärgi kätte saamiseks kõlblike õiguse põhjal koolile ülesandeks teinud kodu täiendada. Kool peab lastele sotsiaalse kasvatusse andma, ta peab neile üldhariduse omaks tegema, mis neile võimaldab kultuuritööd edendada. Kooli ülesanne seisab selles, et ta omad võtted kasvatusse alal pedagoogilise teaduse peale rajab, mida kodu, vähemalt nüüd, teha ei suuda. Kool moodustab enesest kogukonna ja saab seltskonnana riigi elu eelkooliks.

Avalik kool on siis kultuurilise seltskonna, riigi, poolt asutatud ja ülevalpeetav asutus. Kooli kaudu on ainult võimalik kultuuri tasapinda tõsta ja edule kaasa aidata. Kooli ja kodu õigusline vahekorid seisab selles, et ta koduga käsikäes kasvatuslisi ülesandeid täidab ja sellega kui kultuuriline tegur perekonna ning tema kaudu ka seltskonna ja riigi teenistuses seisab.

Kui kasvatusse täiel ulatusel vanemate hooleks jätta ei või, siis ei või seda ka

ainult kool teha, ka kõige parem kool mitte. Kui riik lastekasvatuse algusest saadik enese kätte võtaks, siis lagunekse perekond ja temaga ühes ka riik kui perekondade kogusumma. Ilma perekonna kasvatuseta pole seltskond püsiv; ilma koolita pole võimalik kavakindel sel ondlane kultuuritöö. Kodu ja kooli ühistöö kindlustavad riigile ja rahvale kultuurilise edenemise.

Kodu ja kooli ühistöös on ühine eesmärk: kasvatada inimest seltskonna liikmeks, riigi kodanikuks. Karakteri kasvatusse aluseks on: ühtlus mõtetes, järjekindlus tegudes. Sellest järgneb, et kodu ja kool täielises kokkukõlas peavad töötama, ühise eesmärgi saavutamiseks. Koolieelne kasvatus langeb vanemate õlgadele. Kodu oma olemusega ja töötamisega, oma vaimlise ja kõlblike tasapinnaga vajutab eluks ajaks lapsele pitsari otsale. Sel ajal kristalliseerub inimene. Laps kogub enese ümbrusest vaatlusviisi, ettekujutused, tundmused, harjumused, kalduvused, huvid ja soovid. Laps on teatava piirini ümbritseva elu saadus.

Kui puudulik, kindlusetu, kui halb ka esimene kasvatusse aste ei ole, ta on suure tähtsusega. Ta paneb kasvatussele nurgakivi. Esimesed tunded ja tunded on põhjaneva tähtsusega, sest nendest kujuneb iseloom, nad on paratamata tooniandjateks tulevasele riigikodanikule. Kodu jätkab oma kasvatuslist tegevust ka siis, kui laps juba koolis, sellepärast peab kool kõik tegema, et leida ühiseid teid koduga kasvatusse alal. Ei tee ta seda, ignoreerib ta laste loodusest ja elust omandatud kogemusi, lõikab läbi need sidemed, mis last teda ümbritseva eluga seovad, — siis kasvatab ta lapses teise paralleel isiku, kooli-mina, mis on vastolus elu-minaga. Laps on sunnitud elama kak-sik-elu: ühte koolis teist kodus. Hävineb ühtlus, nii et karakteri kasvatussest enam juttugi ei või olla. Olgu siis, kui elu ise kasvatusse töö lõpetab. Ei ole kerge inimese mõistust teistele radadele juhtida. Elu-mina on kindlmal alusel ja mängib domineerivat osa, isegi koolitundidel. Sellega seletatakse mitmed nähtused, mida harilikult laste sissekasvanud vigadeks või ebavõõrus-tekst tembeldatakse, näit.: tähelepane-

matus, hajameelsus jne. Need on kasvatusvead, ei mitte laste vead.

Ei jõua küllalt seda alla kriipsutada, et koolis ühes koduga ühtlase karakteri kasvatamiseks õpetuse aineks võetaks tõsine ilm, mitte kõneldud, kirjutatud või trukitud ilm. Laps peab koolis kokku puutuma sama ilmaga kui väljaspool kooligi, peab isiklikult läbikäima loodusega ja inimseltskonnaga ja seda kogu kooliaja. Laste isiklised vaatlused ja üleelamused peavad olema õpetuse ja kasvatus lähtekohaks. Kui õpetuses õppevahendid tarvis, siis peab neile eesõigus antama, millega lapsed igapäevases elus kokku puutuvad ja mida nad ise valmistada oskavad. Õppevahendite tegemine kuulub koduseks tööks, mida õpetaja nii korraldab, et lapsed vabatahtliselt sisemise tegevuse tungil seda teevad. Õpetaja laseb mudelid, füüsilisi aparate ja muid abinõusid valmistada, geomeetrilisi ja aritmeetilisi ülesandeid teha, laseb elust ja loodusest joonistusi teha, õpetuse süvendamiseks vastavaid raamatuid lugeda jne... Kõige pealt õpetab lapsi lahkiste silmadega elu peale vaatama. Neid ülesandeid võivad ka need lapsed täita, kes vabal ajal majapidamises tööl peavad olema. Neilt võib seda enam nõuda, sest nende silmaring laieneb töö läbi.

Nii kujuneb kool ise eluks väiksemas mõõdus. Kodu aga, kui võhik kasvatuses, paenutab end kooli pedagoogiliste nõuetega alla. Ta tutvuneb kooliga ja ühtlustab oma võtmed kooli omadega. Sedaviisi õpetab kodu kasvatades ja kasvatab kooli õpetades. Kõik arusaamatused ja ebakõlad, kõik õõrumised ja lahkpiüded peavad juba idus hävinema. Sellepärast ei tohi kool valjult koduseid harjumusi, kombeid ja ilmavaateid arvustada, iseäranis vanemate autoriteeti järsult kõigutada. Ta peab järkjärgult vaateid selgitama ja kasvatus põhimõtteid valgustama. Kui aga kodu otse kooli kasvatusesse vastu töötab, siis peab kool seda ettevaatlikumalt ja heatahtlikumalt toimetama, et kodust halba mõju vähendada ning lastele näidata koolis paremat perekonnaelu eeskujut.

Kokkukõla loomiseks kodu ja kooli vahel ei puudu abinõud. Esiteks ajakirjandus kui seltskonna avalik hääl peaks selles suhtes kõik võimalused ära

kasutama. Kui senni sõjaküsimused palju ajalehtede ruumi tarvitasid, siis peaks nüüd riiklise ülesehitamise töös haridusküsimused lahendamist leidma. Eriti peaks huvi kooli vastu äratatama, kooli ja kodu vahekordadest kõneldama, seltskonna osavõtmisest kooli töös jne. Kunni meie kasvatusedusline ajakiri „Kasvatus“ pole veel tunginud igasse perekonda, peab selgitustööd tegema ka poliitika lehtedes. On ju nendegi ülesanne seltskonda kasvatada. Sõna peavad võtma kõik kodanikud, eeskätt lastevanemad ja õpetajad. Ärgu arvaku, et neil midagi ütelda pole. Kui ei ole midagi positiivset, ülesehitavat pakkuda, näidaku eitavaid külgi, lõhkugu maha, mis lõhkumise väärt. Küllap ülesehitajaid leidub.

Teiseks peab õpetaja olema lülis kooli ja kodu vahel. Kodu tunneb lapse individuaal-omadusi enam kui õpetaja. Aga kui õpetaja tahab omal kohal olla, siis peab ka temagi neid tundma õppima. Kui haige närviarsti juure tuleb, siis pärib arst teateid haige vanemate ja esivanemate ning tema enese eluviisi üle. Ka õpetajal ei tohiks need andmed puududa. Ta peab sagedasti kokku puutuma laste vanematega, peab nendega laste üle mõtteid vahetama, peab oma tähelepanekuid vanemate ütelustega täiendama. Kahjuks on paljudel vanematel vaade kooli peale koguni ebamäärane. Kool olla koht, kus „õpetatakse“, isegi „utsitatakse“. Ka lapsed lähevad selle teadmisega kooli, hoivad, et neid ei „utsitataks“ ja elavad sootu teist elu kui kodus. Õpetaja ei saa lastest nii pea selget pilti. Vanematega läbi käies võib ta seda saada, aga ta võib ka nii mõndagi parandada. Ei aita veel kõnelemised vanematega koolis ükski. Ka vanemadki maskeerivad end külas. Õpetaja peab tee leidma laste kodu. Üks pilk kodusse majapidamisse pakub rohkem kui tunnipikkused kõned lastevanematega koolimajas. Kodune puhtus või mustus, korralikkus või korratu, ühe sõnaga, kodune elu, see on tee, mille kaudu õpetaja peab õpilase hingele ligi pääsema.

Et kooli koduga siduda, peab õpetaja lastevanemate koosolekuid korraldama. Kõne ainet vist seal puududa ei tohiks. Kõige esmalt peaks eeltoodud mõtte tähtsust alla kriipsutama, sellele järg-

neksid ettekanded mõne erilisema aine üle. Aine peab seesugune olema, et ettekande lõpul koosolejad ei ütleks: „Väga hästi öeldud, ei meil pole sinna enam midagi juure lisada.“ Õpetaja peab elavaid mõtteavaldusi välja kutsuma, peab otse provotseerima lastevanemaid vaieldustest osa võtma, siis lähevad järgmised ettekanded palju huvitavamaks, isegi vanemaid leidub, kel midagi ütelda oleks. Huvi on äratada, tuleb teda ärkvel hoida.

Kooli elu ise pakub nii palju kokku puutumise momente koduga. Lastevanematele peaks huvi pakkuma vahest ka pilku heita kooli ellu. Õpetajad peaks siin jälle algatajad olema. Ei tarvitseks sugugi kontrolli karta. Lastevanemad tunnevad nüüd kooli ainult laste kaudu. Nii mõnigi ebaarvamine kaoks, kui nad otse, ilma vahetalitusega kooli üle võiks otsustada. Kui see ka vahest väärrotsus oleks, võiks seda lähemal läbirääkimisel selgitada ja kodu oleks koolile jällegi sammu lähemale astunud. Kus seesugust lastevanemate kooliga tutvustamist on praktiseeritud, et vanemad, näituseks õpetuse andmist pealt kuulamas käivad, on niihästi õpetajad kui ka vanemad rahule jäänud ning asi on sellega suuresti võitnud.

Kooli pidudest lastevanemate osavõtmine on enam kui soovitatav. Pidad ei tarvitse sugugi ametlikud olla. Õpetajate, laste ja lastevanemate ühine koosviibimine, kus lauldakse, mängitakse, lõbutsetakse, on kohaks, kus üks-teist paremini tundma õpitakse, kui kuidagi muud moodi.

Ka kooli jalutuskäikudest ei tohiks lastevanemad puududa. Kui klassis õpetaja end õpetajana tunneb ja õpilane õpilasena; kui klassis õpilased ridadena pinkidel istuvad ning õpetaja kantslis; kui klassis, kahjuks, veel ametlik vahetuskord valitseb, siis, õnneks, muutub vahetuskord kohe, kui klässist välja jõutakse. Õpilane tunneb end samasuguse inimesena kui õpetaja ja kui inimesed või-

vad nad teineteisele läheneda. Kui õpilased leitud situkate ja putukate üle õpetajalt küsivad, kui õpetaja kõigi nende peale vastata ei jõua, kui ta käega lööb ja jooksu pistab, et neist vabaneda, kui õpilased kisaga tale järele jooksevad ja ta kinni püüavad, — siis on nad üks-teist leidnud. Ka vanemad leiavad seesugustel puhkudel oma lapsi, leiavad endi senni tundmata õpetaja, — ja leiavad — iseendid.

Lõpuks, on lapsed need, kes ehitavad silda kodu ja kooli vahele. Nii kui mesilased õielt õiele käivad lapsed kodust kooli, koolist kodu. Kodu-õie tolmu kannavad nad kooli, kooli-õie tolmu — kodu ja tolmutavad nii kaua, kui kodust ja koolist ühtlane kasvatustegur kasvab. Muidugi peavad siin õpetajad targu abiks olema, sest, esialgu vähemalt, peab kool ikkagi jääma asja algatajaks.

Lastevanemate osavõtmine kooli elust on meil seadusandlisel teel nüüd kindlustatud. Koolivalitsused, hoolekogud, lastevanemate nõukogud — need on asutused, mis koolist huvitatud isikutest võivad koos seista. Aga sellest ei ole küllalt, kui seaduses ettenähtud ulatuses osa võetakse. See on alamäär. Iga lapsevanem on kõlbliselt kohustatud teed leidma, kuidas ühendust kooliga luua. Peab kaduma see mõte, et kodul kooliga midagi tegemist pole, et lapsevanema kohus on sellega täidetud, kui ta lapse kooli saadab, võib olla, tarvisminevad kulud kannab. Ei. Mitte ainult õigus, vaid otse lastevanemate kohus on õpetajaga laste üle rääkida. Nad peavad oma teadmisi laste üle õpetajale pakkuma ja õpetajalt teateid oma laste kohta nõudma. Mitte nii, nagu see senni sündis: last hinnati ühega, kahega, kolmega, neljaga, viiega. Vanas koolis võis see nii olla. Uus kool peab midagi muud pakkuma, mida numbritega hinnata ei saa. Selleks peab olema elav läbikäimine kodu ja kooli vahel, elav mõtetevahetus õpetaja ning lastevanemate vahel.

Hans Roos.

Kooli loomisel.

Eesti kool on loomisel. Siin, nagu teistelgi aladel, ei ole meil senni veel

saavutatud midagi omapärast, vaid peame esialgul mujalt algatust ja eeskujut

otsima. Vana kord on aga omad juured meie koolis nõnda sügavale ajanud, et asja ühe hoobiga põhjalikult muuta ei saa. Seda näeme ka sellest, et on küll mitmel puhul uusi sihte meie haridustöös üles seatud, tegelikult talatakse aga ikka veel vanu radu.

Üleüldiselt on juba vastu võetud põhimõtte — Eesti kool peab olema töökool, mis kasvatab ihuliselt ja hingeliselt terveid iseseisvalt mõtlemaid kodanikke, mis seob kodanikka tegeliku eluga. Selles nõudmises sisalduvad kõik üksikasjalisemad ülesanded. Pannakse ta tegelikult maksma, siis saab senniseist koolist, kus pearõhku pannakse teadmiste ja teoreetilise mõistuse arendamise peale, kasvatusasutus, mis on aluseks üleüldisele rahva arenemisele, hingelisele, kuid ka teaduslisele kasvatusel. Võttes lähtekohaks kooli kasvandiku isetegevuse, peab kool tema silmaringi laiendamise ümbruskonnas ettetulevate tõsisasjade vaatlemisega, mis on kasvandikule omased ja tema hingeeluga kokkukõlas. Igapäevased väikesed kohustuslikud kooli vastu harjutavad ja kõvendavad kasvandiku tahtmist, viivad ta pikamööda sotsiaalsesse ühiskonda ja valmistavad teda tegeva elu nõuete täitmisele.

Meie kool seisab tegelikult sellest ikka veel kõrval. Koolikasvandikku hinnatakse enamasti nende teadmiste järele, mis tema üksikutes õppeainetes on omandanud, kuna õpilase vaimlised ja füüsilised omadused sugugi tähelepanemist ei leia. Isegi see, mis meie koolitunnistuste peal rubriikides „hoolsus“ ja „tähelepanemine“ on tähendatud, hinnatakse õpilase teoreetilise teadmise järele. Õpilane, kes teab kõik, mis õpetaja temale ette räägib, ehk raamatust mehaaniliseks pähetuupimiseks „ette anab“, arvatakse hoolsaks ja tähelepanelikuks õpilaseks. Nii on põhjendatud meie koolitöö faktiliste tagajärgede hindamine kasvandikkude intellektuaalse edasijõudmise peale, mis on lõpuks ainult mälu harjutus ja arendamine.

Kui kõik koolitöö läheb printsiibi põhjal — õpilastele rohkem teoreetilisi teadmisi pakkuda, sealjuures nende hingelisi iseäraldusi tähelepanemata jättes, siis läheb see suurele arvule õpilastele igavaks; ikka ja alati jäetakse neid teiseks aastaks istuma; mõnda neist jõu-

takse küll igasuguste noomimistega ja trahvidega teistele järele vedada, teisi (need on suured egoistid) viivad ainult kiidukirjad ja aurahad edasi. Need on enamasti nõrga tahtejõuga lapsed, kes pärast elutõsidustele ei jõua vastu panna ja õnnetumate inimeste arvu ainult suurendavad.

Nende väärnähtuste kõrvaldamiseks on ainukene abinõu — kooli kasvatusviisi põhjalik ümberloomine. See ümberloomine ei või muidugi üle öö sündida ja teda ei või ka otsustada puhas-teoreetiliselt. Võib ju kasvatusviisi ümberloomise küsimusi üksikasjaliselt arutada, nende poolt ja vastu vaielda, kuid neid otsustatakse lõpulikult ainult tegelikult läbikatsutuina. Siin maksab sõna: „kopikane tegelik katse on enam kui teooria, mis maksab tuhandeid kuld-tukatid.“ Seda peavad alati meele pidama meie kasvatajad ja kooli ülemus.

Kui paneme tähele kasvatussteadi ajalugu mitmesaja aasta jooksul ja ses ajajärgus, kus kasvatus perekonnalt ikka enam kogukonna, kiriku, riigi kätte läheb, siis näeme, et igasugused uuendused kasvatussteadi alal ainult kitsaseltskonna ringis püsivad ja senni laimatele hulkadele vastuvõetavad ei ole, kui nad katsetules karastatud pole. Võtame näituseks Lääne-Euroopa filantroopide koolid, mis on korraldatud Pestalozzi kooli põhjal. Juba ammugi valitsesid seal need pedagoogilised ideed, mida alles nüüdne kõige uuem üleüldine kasvatussteadi omaks hakkab tunnustama. Oleksid nad juba sel ajal täielikult ellu viidud, oleks meie kool hoopis teistsugune ja vanaaegne keskaja koolist ju kaugel ees. Siin peame hukka mõistma senni kooli juhtivate võimude liig suurt alalhoidlikkust. Selle peale vaatamata on siiski kitsamatel seltskondlistel ringidel korda läinud katsekoole asutada, kus uuema aja ideed juba läbi viidud, mis väga häid tagajärgi on annud. Nii, näituseks, Saksamaal, kus küll sealne kooliseadus kooli vastu karmim oli kui kusagil mujal, avati nõndanimetatud kasvatusinstitutiid Ilsenburis, Haubindenis ja mujal. Iseäranis tähelepanemise väärt on aga „vaba koolikogukond“ Vikersdorffis, Saalfeldi linna lähedal Türingenis. See on kool, kus tema asutajate ja juhatajate doktor Vynekeni ja P. Hehibi ju-

hatusel kõik paremad uuemaaja kasvatusseaduslikud katsed aset leiavad ja kus neid heade tagajärgedega käsitatakse.

Eesti kooli loomisel ei tarvitse meie enam pedagoogika suurvaimude ülesseatud kasvatusseaduslike ideedega algastmelisi katseid teha, sest need on tegelikult juba heaks ja väga soovitavaks tunnistatud. Ka meil Eestis peaksid nad üleüldiselt tuttavad olema, ja peaks neid tegelikult ellu viidama, see on suur puudus, et seda meil ei ole. Ja seda ei võigi kellegile süüks anda, sest alles ju pääsime ja vabanesime bürokraatilisest koolist, kus pidi hirmu tundma pikast reast paragrahvidest ja kooliülemuse eeskirjadest. Meie õpetajakond ei ole veel vanadest traditsioonidest vabanenud ja ei vabanege enne kui ta põhjalikult tutvuneb uuemate kasvatusviisidega.

Meil on nii siis vaja tervet õpetajakonda põhjalikult tutvustada uute kasvatusviisidega, eriti töökooliga, igakülgelt; kuid, kas leidub meil pedagooge, kes tegelikult juba töökooli põhimõttest läbi imbunud. Vist ei; ja soovitav ei ole mitte ainult puhas teooria, vaid kindel, tegelikult läbikatsutud tõsiasi. Nimetasin juba eelpool, et meil ei tarvitse enam tähtsate pedagoogide ülesseatud kasvatusseaduslike ideedega algastmelisi katseid teha, sest see võtaks liig palju aega ja kulu. Palju kergem on, kui meie haridusministeerium ehk vastasel korral õpetajate keskorganisatsioon mõne õpetaja otsekohe sinna saadaks, kus need ideed juba tegelikult läbi viidud ja kus siis võimalik oleks vaatajal seda koolielu tegelikult kaasa elada. Nende juhatusel peaksid siis meie õpetajate seminaride juure rahvakoolid avatama, kus eelpool toodud ideed täies ulatuses aset leiaksid, et vähemalt tulevastele rahvakooliõpetajatele uuel alusel ülesehitatud kool eeskujuks oleks. Muidugi mõista peaksid need kasvatajad ja õpetajad ka juba ametisolevaid õpetajaid uue kooli ülesehitamisega tutvustama. Siis rajaksime endale tõsise kooli ning ei tarvitseks mitte pikemat aega käsikaudu kobada.

Toon siin sarnase kooli üle lühikese kirjelduse, mis on ilmunud Lili

Brauni eulest pealkirja all: „Tuleviku kool“.

Ilusa, rõõmsa kevade lähenemist ootavad paljud hirmu ja värinaga. On lühikese nägemisega vanemaid, kes oma laste vaimlist edasijõudmist hindavad tunnistuse numbrite ja laste klassist klassi üleviimise järele.

See mõjub iseäranis halvavalt haigete linna laste peale, nende pingul närvidega ja haiglaselt töötava peajuga. Hirm koduste stseenide eest, halvad numbrid — need viivad õnnetumad ohvrid ebanormaalsetesse elutingimustesse, siis kui kõik loodus õitseb uuel elul; kahjuks märkame meie seda alles siis, kui sarnase ebaloomuliku olukorra tagajärjed parandamata kurjaks on saanud.

Praegusel ajal tunnistab seltskond koolielu ümberloomise tarvilikuks. Iga sugused kooli draamad ja romaanid, mis täidavad ajakirjanduse veergusid, on mõjuv tunnistus sellest, et meie kool ebanormaalsetes tingimustes töötab.

Sellepärast tarvitavad paljud vanemad uuetüübilisi kasvatusinstituute, mida avas Dr. Lietz mõni aasta tagasi linnast väljas, keset loodust.

Need kasvatusinstituudid ei vabastanud lapsi mitte ainult hallist linna koolielust, ega viinud neid kitsastest puuridest vabasse loodusesse, tema kirjude lehkavate lilledega ja kohavate metsadega, vaid ühes vaimlise arenemisega arendavad ka last füüsiliselt, kohustades jõudumööda küla töödest osa võtma, mängima ja võimlema puhtas õhus.

Sügisel 1906 arenes nendest katsetest uuetüübiline kool, mis käsitab kõiki uusi kasvatusprintsipi. See on „vaba koolikogukond“ Vikersdorffis, Saalfeldi linna lähedal, Türingenis. Tema asutajad ja juhatajad on Dr. Vyneken ja P. Hehib, kes olid enne õpetajateks; idee, mis on uue kooli aluseks, on väga korda läinud.

Kuna praegusel ajal paremateks õpifasteks ainult neid arvatakse, kelle pead kõik õppematerjaali arvude, nimede ja seaduslausete näol sisaldavad ja kes enesest esitavad liikuvaid fonograafe, mis mängivad igat nendesse pandud nooti, seadsid Kant ja Goethe — ühes nendega palju pedagoogika suurvaimu

— katsekiviks iseseisvalt mõtleva inimese.

Selle suure ideega on immutatud Vikersdorfi koolikogukond. Siin ei ole õpilased mitte õpetajate sõnakuulelikud alamad, vaid head sõbrad ja seltsimehed. Igapäevases elus ja õpetuse juures ei ole õpilaste soovide allasurumist, vaid õpetajad püüavad, et õpilane kõiki oma soove avaldaks. See ei ole ainult abinõu laste tundaõppimiseks, et koolitööd tema vaimuga kooskõlas juhtida, vaid see harjutab ka õpilast loogiliselt mõtlema; siis on ka õpetus elav ja õpilasele huvitav. Igasuguste kooliküsimuste arutamiseks ja otsustamiseks korraldatakse üleüldiseid kooli koosolekuid, kus õpetajatel ja õpilastel ühesugune hääleõigus. Ainult tähtsamates pedagoogilistes küsimustes jätab kooli juhatus endale otsustava hääleõiguse.

See uus äärmiselt huvitav korraldus on annud hiilgavaid tagajärgi: õpilased anduvad rahulikult üleüldistele ühiselulistele korraldustele, ehk neidest nii mõnedki iga üksikule meelt mööda ei ofe. Niiviisi areneb igas kasvandikus vastutustunne terve kogu ees, püüe tervet kogu õitsele ja heale järjele viia; ja need tunded on kasvatuses suhtes hinnalisemad kui pime sõnakuulmine. Igalpool valitseb vastutulelikkus, sõbralikkus, mis kõrvaldab iseloomu väärnähtusi.

Iseloomu väärnähtuste kõrvaldamise teine abinõu on siin ka see, et koolis poiss- kui tütarlapsed ühes elavad. Vikersdorf on esimene õppeasutus Saksa maal, mis enesele mõlemast soost kasvandikka mahutab. Siin jagavad õpetust kunni kõige vanema klassini mees- ja naisõpetajad ühesugustes tingimistes; ja see äratab noortes meestes lugupidamist teise poole vastu, mis kõrvaldab tulevikus nii mõnegi väärnähtuse meeste- ja naisterahva vahekorras ja nii mõnegi õnnetuma abielu.

Üheks koolielu heaks tingimiseks on ka ümbruskonna terve loodus. Vikersdorf seisab 650 meetrit üle merepinna, keset männametsa ja ilusat künklikku maastikku. Terve õhu mõjul punetavad varsti kõhnade linnalaste koltunud paled ning metsad ja mäed võimaldavad suvel huvitavaid õppereise ja talvel suusasporti. Isegi suur osa õpetunda pee-

takse vabas looduses. Lapsed õpivad loodusteadust, olles looduses; loodus annab ka joonistusõppijatele elavaid kujusid. Suvel käiakse tihti pikematel õppereisudel ja ollakse ööd kaasavõetud telkide all keset lokkavaid põldusid, lilledest sirendavat aasa ehk kohisevat metsa.

Vikersdorfi koolikogukond võib uhke olla veel ühe korralduse üle, mis kõrvaldab igalpool internaatides valitseva kasarmuelu ja kasvatab õpilasi ilusates perekondlikes traditsioonides. Iga õpilane ühineb, peale esimest kolmekuulist koolielu vabal tahtmisel ühe õpetaja perekonnaga. Niisugused perekonnad — poeg- ja tütarlapsed — eesotsas perekonna peaga, õpetajaga, korraldavad perekonna õhtuid, kus aega viidetakse mõnusa jutustamisega, ehk arutatakse mõnda perekonda puutuvat küsimust. Perekondade kaupa käivad ka õpilased lähemadel õppereisudel ja võtavad ühistest mängudest osa.

Nüüd küsib igaüks, kes kooli, kui tulevasele elukutsele ettevalmistaja peale vaatab: aga missuguseid teadmisi pakub siis see kool lõppude lõpuks? Tema õppekava on peajoontes sarnane valitsuse reaalgümnaasiumi kavale; ainult Ladina keel ei ole sunduslik ja Greeka keelt võib iga kasvandik soovi järele õppida. Kes juhtub koolis mõnda õppetundi kuulama — ja iga soovija leiab harilikult lahkesti vastutulekut —, see näeb, et seal paraja õpilaste arvu juures ja teades iga õpilase kalduvusi ja omadusi, ühe tunniga rohkem läbi võetakse kui kusagil valitsuse koolis. Kõik Vikersdorfi koolikogukonna õpilased on katsed valitsuse reaalgümnaasiumi lõputunnistuse saamiseks hästi läbi teinud.

Lili Braun lõpetab oma kirjelduse järgmiselt: „Kui ma esimest korda Saalfeldist Vikersdorfi läksin, oli rõõmul läikiv kevade. Tugev elustav õhk karastas hinge, puhudes värsketelt orasväljadelt, aasad sirendasid mitmevärvilistest lilledest, mets kajas linnu laulust. Vana herrasmaja õues seisis kaks painduvat noortmeest vastastiku vehkemise harjutusi tehes, mitte kaugel nendest hüppasid teised üle kõie, aga alt tulid tütarlapsed, süled täis lilla, millega tahtsid ehtida endi tube.

Kui ma viimast korda koolile sama teed mööda lähenesin, olid mäekingud kaetud puhta, kiirgava lumemantliga. Vagaselt, uhkelt seisis mets, kus iga puu sätendas tuhandetest lumetähekestest päikese käes. Mäest alla liuglesid poisid ja tütarlapsed suuskadel; julgemad neist kargasid kõrgematelt lumekinkudult kotkaosavusega alla. Liuväljalt, alt külalt, kuuldus jalaraudadel liuglevate laste rõõmuvadin. Ohtul valgustas kuu tähtis taevast, mis siin palju lähe-

mal näis, kui kusagil mujal. Siin mõtlesin suurlinna laste peale, kellele ilmub kevade võõramaa olevusena püगतud aedadesse ja tolmustele puiesteedele, aga rõõmus talv muutub hallideks pilvedeks ja poriks.

Millal tuleb aeg, kus kõik meie lapsed kasvavad ja arenevad puhtas õhus ja vabas looduses, paitatud soojust päikesest, millal muutuvad nende koolidvangikojad vabadeks koolikogukondadeks.“

V. Lank.

Keskool maale.

Tuleb kõige enne otsusele jõuda, kas keskkooli üleüldse maksab maale asutada, sest mitmed asjaolud räägivad selle vastu.

Kõige pealt õpetajate suhtes. Õeldakse, et kõrgema haridusega õppejõud ei taha kultuura keskkohast, linnast asuda maale, kus ainult paar korda nädalas posti saad, kus teatrit ei ole, kus seltskond puudub jne. Siis veel: linnas on võimalik üleüldistest ettevõtetest osa võtta, on võimalik ennast edasi harida, mida ei saa teha elades kuskil kõrvalises külakeses, igapäevasesse töösse uppununa. Kui eelpool öeldule juure lisada, et linnas on ka võimalik rohkem teenida, siis peaks küll vist igaüks otsusele jõudma, et maa keskkoolid ilma õppejõududeta jäävad.

Õpilasi silmas pidades öeldakse, et kui maa lapsed maal üles kasvavad, ja linna kultuurist puutumata jäävad, siis kujuneb neist üks iseäralik kiht „jämehäid“ silumata haritlasi.

Ka õppeabinõude poolest oleks linn palju paremal järjel: seal oleks saadaval linna raamatukogud, muuseumid, reformkinematograaf, udupildid, seal käiksid õpilased kunstinäitustel, kontsertidel... Külal pole midagi sarnast. Ja korterid? Uhis korterid on kasarmud, kus peab valitsema vali kord, muidu ei saa seal keegi elada. Kõlbulikka erakorterid maal sugugi ei ole. Kõigile on tuttavad meie alevikkude räpased majakesed, mis Tapal, Nuias, Nuustakul, Mõisakülas jne. üheülgused, ja kus viletsus, mustus, kaardimäng, puskar ning ülaelu õitsevad. Kui alevisse keskkool asutada ja noored inimesed neis kor-

terites peavad olema — mis kasvatused seal siis saavad? Ja rahvas pole iialgi sellega nõus, et kool alevist mõni verst eemale asutatakse; selle vastu on esite juba alevi rahvas, siis need lastevanemad, kellel sugulased alevis elavad ja nende järele ka teised.

Maa keskkoolide vastased ei eita küll mõnda linnaelu halba külge, aga nad loodavad, et kui õpetamine koolis heal järjel on, siis kaovad linna eitavad mõjud pea täitsa.

Niisugused ja veel mõned teised põhjendused on tuua maa keskkoolide vastastel. Ma püüan kujutada maa keskkooli niisugusena, nagu ta olema peaks ja meie oludes edaspidi olla võiks; sellega ühtlasi näidates, et eeltoodud põhjendused teatavil tingimusil ära kaovad.

Kogu maakond tuleks jagada ringkondadesse, umbkaudu 12—20 verstase raadiusega ja igasse ringkonda asutada keskkool, kuid alevist kaugemale. Oleks väga hea, kui vaksali lähedale saaks, aga tingimata peaks ta mõne kõrgema algkooli lähedal olema: siis saaks mõned õpetajad neil ühised olla. Peaks ka selle järele vaatama, et kohtilus oleks ja maapind ning aluspõhi kooli asukohale sündsad.

Maja ise tuleks ehitada kaunis lihtne (kuid milgil tingimisel mitte kasarm), ruumikas kodune ja valgusrikas. Temasse peaks mahtuma klassid, kabinetid, mis maakeskoolilgi ei tohiks puududa, saal, mille otsas võiks olla kõrgema põrandaga ja liikuva vaheseinaga ruum, mida tarbekorral saaks tarvitada näitelavaks. Ka joonistamise, füüsikaloodusloo kabinetid ei tohiks puududa.

Peale kooliruumide võiks samasse majasse asetada veel koolijuhataja korteri ja õpilaste ühiseluruumid, aga need võivad ka asuda isemajas. Ühiselu, ja nimelt korraliku ühiselu võimalused peaksid tingimata olema. Õpetajate korteriteks võiks ehitada väikesed aiamajakesed kas ühe või kahe perekonna jaoks. Ei tohiks ka puududa teised tarvilised kõrvalehitused, eriti laut, kus aset leiaks kooli hobune — see peab nimelt maa keskkoolil olema — siis mõni lehm, siga, ehk väikeloomad, kui mõnel õpetajal huvi on neid pidada.

Kujutame nüüd ette, et posti saab ka 3—4 korda nädaläs ja oma telefon on koolil, siis on täiesti mõtteta kartus, et õppejõude ei saa. Saab kahtlemata ja nimelt need tulevad, kes eestkätt tööd tahavad teha. Neid aga ei ole nii väga tarviski, kes oma elu-mõnused esimesele plaanile seavad.

Peame ka seda arvesse võtma, et maal töötamisel on ka omad head küljed: nimelt rahulik elu, kergem töö, sest maalaps on alati tähelepanelikum õpilane kui linna oma, ehk linnas rikutud maalaps; siis puhas õhk; teatrisse ehk kontserdile võib ka vahel sõita. Mis äga palgasse puutub, siis on asi niisugune, et „koolitöölise“ amet on ja jääb edaspidigi kõige odavamaks, seal ei aita ei arvustamine, ega kongressid, ei ükski vägi. Selle palgaga ei saa kuskil toredasti elada. Maal on aga siiski palju kergem läbi saada, kui linnas.

Mis tundide jaotusesse puutub, siis

oleks see väga kerge, kui kesk- ja kõrgemalgkool ühes koos on, nii et laulu, joonistuse, võimlemise jne. tunniandjad ühised saaks olla. Siis tuleb igale õppejõule tarvilik arv tunda ja igaüks võib ainult oma eriainet õpetada.

Kool on ju noorsoo kasvatamise paik. Ja kus saaks noorsugu mujal loomulikumalt üles kasvada, kui looduses. Küläs kasvanud ja sealsamas hariduse saanud inimesed on vastupidavamad tööinimesed, kes nii ruttu läbi ei põle. Seda võib isegi sellest näha, et meie praeguse aja tegelastest paljud oma alghariduse kihelkonnakoolis on saanud. Maal üleskasvanud inimene võtab elu tööeluna, aga mitte kinopildina ega igavese askeldusena. Nad jäävad oma hingega kodule lähemale. Ja mis ka tähtis — kool tuleb odavam, sest ta on lähemal, ei ole tarvis kallist korterit üürida ja kui kooli juures on ühisköök, siis saab (nagu sennised katsed kihelkonnakoolide juures näitavad) märksa odavamalt läbi kui linnas.

Iga-aastased ekskursioonid ja jalarännakud olgu selleks, et noori inimesi kodumaa ja muu kultuuri ilmaga tutvustada. Kui ekskursioonide hooajal linnades sellekohaseid teatrietendusi, kunstinäitusi, õpilaste koosolekuid, kontserte, reform-kinoetendusi jne. korraldatakse, siis oleks kõik tehtud, et noorest inimesest sirguks suurejoonelise iseloomu ning ilmavaatega ja arenenud töövõimega tööinimene. Ja neid on meile vaja. Sellepärast — keskkoolid m a a l e.

P. Mitt.

Matemaatika õpetamise uuendusvoolud.

Meie rahvakool on alles väliselt vabanenud kurbloolisest minevikust. Sisemiselt seisab meil ees aastajätkuõu dev võitlus, et vallale pääseda neist köidikutest ja umbrohist, mis niihästi ida kui ka lääne kultuuri varjukülgedena meie hariduspõldu istutati. Kõik Eesti kadunud maaisandad on meie koolile enda võimu hiilgusest ainult kõige pahemat pärandanud.

Esiteks Balti mõisnikkude võim valla- ja kihelkonnakoolide kaudu edustatud orjameelsuse, pealesunnituid ülemate, võõra kultuuri ja võõra keele aus-

tamise, siis Vene kool oma halvad ja äraiganud õppemethodid, sihilikult moonutatud ja kärbitud koolitarkuse, siis okupatsiooni võim oma Preisi koolide raudmustrit. Koolide kaudu nagu tilgutati kihvti meie noorsoo hingesse. Ja selle kihvti väljapõdemine võtab aega. Ei puudunud sakslastel meie maal ka head õppeasutused, kus tarvitusel olid Lääne-Euroopa koolireformidest võrsunud õppeviisid, kuid nendesse pääsemine oli rahva lastel raske: need olid herraste koolid.

Et Vene koolides hariduse omanda-

nud eestlaste hulgas siiski veel ärksaid ja teguvõimsaid mehi leidub, seda peab küll seletama eestlaste vaimuomadustega, haruldase vastupidavusega ning pärastise elukooli mõjuga. Kuid nõrgemad jäid vaimliselt kängu; ei suutnud nad ka teadmisi omandada, mis elus kõige vajaduslisemad. Vene kool saatis oma õpilased elusse pea täiesti ettevalmistamatult, abitult; ta rõõvis neilt isegi tahtejõu ja vaimuerksuse edasitöötamiseks. Vene kool suutis anda ainult ametnikka, kelle võimised mehaanilisest kantselei tarkusest ei tarvitsenud kõrgemale tõusta.

Kui nüüd Vene keskkool meie maa enam „euroopalistes“ oludes nii mõndagi oma bürokraatilisest hallitusest kaotas ja nii teravalt ei esinenud ajast mahajäänud püüetega, siis oli venestatud algkool sellevastu kahevõrra halb. Kõige õnnetum tundus Vene kooli mannetus just selle poolest, et needki armetud teadusekillud, millega kool õpilasi eluteele pidi varustama, elust kaugelseivate õppeviiside ja mõtteta tuupimise tõttu võoras, arusaamatus keeles nii vastikuks ja tüütavaks muutusid ja niivõrd otstarbetud näisid, et õpilased neid pärastises elus palju meele tuletadagi ei tahtnud.

Kord tähendas kuulus Ameerika ja Euroopa keskkoolide uurija Omer Buys e Euroopa keskkoolide kohta muu seas järgmist: „Euroopa kool tõestab kõige sügavamalt laste loodusomaduste tundmatust. Häbita ja jultunult on ta peaaegu ümbertöötamisega tegevuses. Ta surub maha omapärasuse. Järeljätmata visadusega tõmbab ta iga tarkava iseduse sarnastava vormimasina völli alt läbi.“

Sarnasena püsis Vene keskkool viimseni ajani, kuigi Euroopa kool juba kaugel uuenduse teel sammus. Tabavalt hindavad Vene keskkooli ka Saksa kasvatasteadlase Mayeri sõnad: „Meie keskkool on üks ilmutus sellest suurest valest, mille all närbub terve meie seltskondline elu. Teda yaadates näib, nagu käiks siin mingisugune mäng, kus kõik osalised valerahadega maksavad.“

Keegi teadusmees tabab seda elupahet veel lähemalt üteldes: „Kolm asja on meie hariduse vili: haiged silmad, vastikuse tunne kõige selle vastu,

mis koolis õpitud ja jõuetus julgelt edasi minna.“

Kõige kurvema saatuse osaline oli just matemaatika õpetus ajast mahajäänud vaimunüriva õppemetoodi, võõra õppekeele ja — mis kõige tähtsam — õppematerjaali sihiliku kärpimise, valiku ning käsituse tagajärjel.

Vaevalt leidub teist niisugust õppeainet, mille edasiandmises oleks valitsenud sarnane rutiin nagu matemaatika õpetamise juures. Elementaar-matemaatika õpetus oli Vene kesk- ja algkoolides nagu teatud raamidesse valatud, kus ta tardus kord kindlaks määratud vormi. Ainult aegajalt leiti milgi põhjusel tarvilikuks mõningaid ülesandeid uuendada, kuid sisuliselt jäi õpetus endiseks. Sunniti mõtlema, nagu oleks matemaatika „surnud teadus“, kus midagi ei muutu, et selle teaduse alal ei ole uusi aateid, vähemalt niisuguseid, mis kättesaadavad mitte-eriteadlastele ehk kõlbulised üleüldiseks tarvitamiseks.

19. aastasaja matemaatika tõi kaasa määratu hulga tähelepanemiseväärt ja eluvõimsaid aateid, mis kõikidele positiiv-teaduse harudele sügava pitseri surusid. Niisama ei jäänud nendest aadetest puutumata ka domineerivad filosoofilised vaated. Nii tunduks lubamata, et haritud inimene, kõigele sellele võõraks jääb, mis praeguse aja matemaatika sisuliselt pakub. Vene koolil puudusid aga kõik omadused selleks, et matemaatika õpetust elulise vajaduse teele viia. Keskkoolides püüti kõigest hingest jääda truuks nõndanimetatud süstemaatilise-teoreetilisele õppelusile. Matemaatikat tarvitati meelepidamise dresseerimiseks, ta pidi mõistust teritama nagu tahk habemenuga. Matemaatikat käsitati teadusena, mida ainult ettekujutuse ja suusõnalise seletuse abil võib vaadelda ja omandada.

Matemaatika elementide „vääratamata“ teadusline — dogmaatiline — käsitamine mõjus aga õpilaste peäle otse hirmutavalt. Ühed ei saanud aru, misjaoks tõestada igasuguste keerdseletustega asju, mis iseenesest selged ja arusaadavad. Õpilased nägid õpetaja seletustes lihtsat sõnade mängu ja tulid lõpuks otsusele, et, näit., algebra sümbolid ääretu kaugelt tegelikku elu puu-

tuvad ja neid ilma suurema kahjuta ära unustada võib. Pea kunagi ei seletatud koolis, et juba lihtsate tõsiasiade vaatmises ja igapäevase elu nõuetes algebra algteadmisi võib näha. Selle tagajär-

jef kaotasid ka kõige anderikkamad õpilased huvi matemaatika vastu. See teadus näis neile kaugel ja kunstlik, mille vajadust elu ei õigusta. (Järgneb.)

J. Prümmel.

Kirjandusest.

Kodumaa looduse tundmaõppe kirjandus 1919. a.

Arvustavad märkused ja mõttemõlgutused.

Selge on, et rahva ühine jõupingutus ja meeleolutõusu kestus suurteil katsumisaegadel tuntavalt oleneb ta kultuurilisest ja hariduslisest olukorrast. Sellepärast on ka tuleviku küsimuste hulgas, mida suured murrangud ja vapustused, nagu seda oli sõda, rahvaste elus üles seavad, rahvahariduse ja koolikorralduse küsimused ikka seisnud eesrinna.

Majanduslised ja kõlblised haavad, puruks varisenud hellitatud lootused, tihti kibe alandus ja pettumus, — need tarvitavad parandamist ja ülesehitamist, mida võimaldab eestkätt just kooli ja rahvahariduse tõstmine. Ajaloo käiku vaadeldes, paistab see niivõrd selgelt silma, et igasugused tõendused on ülearused.

Meie elame murrangu ajal, kus rahvahariduse tõstmise, rahvuslise kooli korraldamise ja demokratiseerimise küsimus üheks valusamaks ja põlevamaks päevaküsimuseks peaks olema meie riiklises elus. Ning selle küsimuse lahendamiseks tuleb tööle rakendada mitte ainult üksikutel erihuvidel isikutel, vaid laialdastel seltskondlistel rühmadel, et saavutada neid tagajärgi, mis oleks vaja rahvuslise iseteadvuse, julguse ja olemasolu kindlustuseks.

Esimeseks sammuks ses sihis oleks kodumaa tundmaõppe ja igakülgne uurimine. Senni on sel alal veel tehtud vähe ja suurem mure on murda alles ees, kuid algus on siiski juba olemas.

Minu ees on neli raamatut, mis ilmunud 1919. aasta jooksul, ning käsitavad kodumaa loodust. Need on: M. Kampmanni, Eesti kodumaa I osa, H. Bekkeri, Pühajärve taime ühingu, Paeseina profiil ja Otepää morään-

maastik. Nende tööde vaatlemisele tahaksin pühendada järgnevad märkused.

M. Kampmanni teost on „Kasvatuse“ veergudel kord puudutatud, ent liiga üldislausetes. Sellepärast võtan omale julguse veel kord „Kasvatuse“ ruumi tarvitada, et juhtida tähelepanu mõnede hädalisemate vigade ja puuduste peale, mis tingimata nõuaksid kõrvaldamist.

Nagu pealkirjast näha, on see raamat esimene osa nähtavasti kaheandlisest teosest ja käsitab P. Eestit, õigem endist Eesti kubermangu ta veneaegsetes piirides ja jaotuses maakondadesse. Ei või öelda, et see jaotus endiste administratiivsete piiride järele, mis enam vähem kunstlised ja mitte alati tingitud ei ole looduslistest ja majanduslistest mõjunditest, küllalt otstarbekohane oleks. Iseäranis paistab see silma Hiiumaa — Läänemaa ja Narva — Virumaa alla mahutamises, olgugi, et see ajalooliselt nii on.

Autori, kui tuntud koolimehe nimi äratab meis küll usaldust ja lugupidamist raamatu vastu, kuid juba krobelist välimust silmitsedes, pikka pealkirja lugedes ja illustratsioone tähelepannes, tekib mulje, et see raamat ometigi autori kümneaastase vaeva ja hoole peale vaatamata ei suuda leida seda sooja poolehoidu ega saavutada neid tagajärgi, mis õigusega rõhutatud saate sõnas.

Nii maitsevaeselt ja lohakalt on ta kirjastatud.

Mõnedest piltidest ja ilustustest on järele jäänud ainult must-hallid lapid, teised omavad mingisuguse fantastilise ilme, millele ka kõige elavam ettekujutus ei suuda anda konkreetset kuju.

Muidugi heidetakse viisakalt süü ka siin, nagu harilikult, paberi ja trükiolude, kui mõnesuguse fataalse ja kõrvaldamata võimu kaela. See on meie

kirjastajate juures traditsiooniliseks nähtuseks saanud, nagu ka raamatuihna märkimata jätmise. Meie leiame aga siin väiklast hangeldamist, osalt oskamatumust, intelligentsuse puudet ja hoolimatust lugejate maitse vastu, mida ei häbeneta haavamast. Tõsine kadedus tõuseb, kui vaadelda siin võrdluseks väljamaa selle laadilist kirjandust, kus juba tiitelleht on asjatundmisega kokkuseatud ja avaldab, kui sümbol, raamatu sihti, ülesannet ja sisu.

Käesolevas teoses ei ole isegi „saatesõnale“ leitud tekstis ruumi, vaid on mahutatud kaanele, muust tarvilistest soovidest kõnelemata. Nii, ainult välimuse järele otsustades, peaksime jõudma küll väga pessimistlikele arvamisetele käesoleva raamatu kohta.

„Eesti kodumaa“ tahab täita kodumaa geograafilise krestomaatia, lugemiku aset, millel, nagu saatesõnas lausutud, „sihiks on meie kodumaa kohta võimalikult meeldival kujul mitmekülgeid teateid pakkuda.“ Vajadus sarnase raamatu järele tundub meil tungivalt, iseäranis just selle tõttu, et meil puuduvad nii õpperaamatud kui ka üksikasjalised kirjeldused kodumaa kohta.

Reform-pedagoogika tuum seisab just selles, et kasvatada õpilastes isetegevust ja kasutada kõiki lapse loomulikka hinge omadusi ja võimisi. Selleks äratatakse lapses vaatlemise ja uurimise tunge, tehes õpetamist nägelikuks mitmesuguste õppeabinõude varal. Üheks seesuguseks õpetust elustavaks abinõuks maadeteaduses tuleb lugeda ka maadeteaduslist krestomaatiat, lugemikku.

Pealegi võivad õpperaamatud anda teatud õppeainest ainult kokkuvõtliku pildi, ilma peensustesse tungimata. Nad moodustavad ainult kavad, juhtnöörid õpilaste iseseisvale tööle. Ent enam üksikasjalik aine käsitus, peensuste kirjeldus, ainesse süvenemine ja selle laiendamise peab koha leidma kas eralistes kirjatöödes, või koguteostes — krestomaatias, mis võivad rahuldada ka põhjalikumate nõuetega õpilaste soove.

Sellelt seisukohalt väljaminek ei tohi krestomaatias leiduvad tööd niisama kui õpperaamatudki eksida teaduslikkuse vastu, või seda püüda, kui „kuiva“ ja igavat väljaheita, kõrvaldada, nagu väidetakse „E. K.“ saatesõnas. Mitte tea-

mus iseenesest ei ole igav, vaid ettekande viis, käsitus võib teda selleks teha. Järjekult oleneb see täiesti autorist enesest. Ilma teaduslikkusest aga omandavad need tööd lõbusa veste laadi, mis veetlik küll lugemiseks, kuid kasvatavat ja õpetlikku pakuksid nad vähe, ning raamat — krestomaatia — ei saavutaks ülesseatud eesmärki.

Peab ütleva, et ses suhtes kannatab ka „E. K.“ nii mitmetiigi. Kõige pealt on siin kaunis tugevalt esitatud puhas ilukirjanduslike iseloomuga palad, mis väga hästi mõnes muus krestomaatias (näit.: koduloo) ruumi oleks võinud leida. Nende maadeteadusline väärtus seisab, võib olla, ainult selles, et neis sõna „kodu“ ette tuleb (näit., mõned salmikud: Koit ja Hämariik, Ehaneitsi pärg jne.). Selle tõttu on raamatu maadeteadusline ilme ainult palju segasemaks läinud. Niisama leidub siin naiivseid, osalt isegi labaseid vesteid (mõned osad „Kalevite kodust“) ja halbu salme („Läänemaa“ lk. 228), mida väga hästi oleks võinud ilma kahjuta välja jätta. Ka teaduslikkuse mõttes leiame siin mõndagi puudust ja eksitust, mida võimalik oleks olnud ära hoida, kui asja mitte nii pinnaliselt ei oleks võetud.

Maadeteaduse krestomaatia peab elava kirjeldusega, piltidega, kaartidega, tabelitega, diagrammidega jne. andma ereda kujutuse meie kodumaa maapinna ehitusest ja varandustest, loodusest, kliimast, inimeste tööst ja tegevusest, looduse varanduste kasutamisest, elukohtadest jne. jne. See peab olema kui mosaiik, mis koos väikestest värvilistest kivistest. Iga pala, iga tabel ja ilustus peab seisma omal kohal, olles kokkõlas teistega, seotud ühise ideega. See annaks meile kodumaaast siis ühise kogumulje.

Siin peaks ühetasa esitatud olema nii füüsiline kui kultuuriline osa kodumaa geograafiast, kui ka tabatud kunstiline moment, mis valdab iga üksikut vaatlejat teatud maadeteaduse objekti silmitsemisel.

Kui nii vaadelda maadeteaduse krestomaatiat, ja sarnane peaks ta ka olema, siis on selle kokkuseadmise töö küll laialdane ja suur, ning vaevalt saaks sellega üksik isik valmis. Siin peaksid koonduma, et tööd põhjalikult

ja hästi teha, terve rida kodumaatundjaid eriteadlasi mitmesugustelt aladelt, kes ühise kava võiksid teostada. Olgugi töö raske ja suur, siiski arvame, et sarnase ülesande juure peaks ometigi asutama. Meie koolile ja rahvaharidusele oleks see väga tähtis. Töö algatajaks ja koonduskohaks võiks olla kas Tartu ülikool, või mõni muu organisatsioon ehk asutus.

„Eesti kodumaa“ ei vasta kaugeltki neile nõuetele. Tas on esitatud peajasjalikult üks külg maadeteadusest: püütakse tabada ainult kunstilist momenti, kirjeldades loodust ilumaitseja-vaatleja seisukohalt võetuna. Õpetlik, teaduslik külg on enam-vähem tähelepanemata jäetud, ehk on ta võimalikult kergelt, skemaatiliselt võetud ja tundub ülearusena ja sègavana kandvale ideele, millega ta ühte sulanud ei ole. See segab raamatu ühtlast iseloomu.

Iseenesest on kunstiline külg väga tähtis maadeteaduse õpetamisel, ning kodumaa pakub mitmes suhtes selleks ka õige rohkesti huvitavat ainet, mille korjamisega Kampmann ära on teinud hulga tõsist ja tänuväärilist tööd. Ainult meie arvamise järgi ei oleks pidanud see külg seisma domineerival kohal. Ta on subjektiivse tunde järelus ning tingitud vaatleja isiklikust hingelisest olukorrast, meeleolust, mis igal ajal ja kõigil ilumaitsejail üks ja sama ei ole. Sel põhjusel tuleb, et tihti pettumus valdab inimesi, kes isiklikult vaatamas käinud neid kohti, mida nii ilusat vormi otsides kirjeldatakse.

Rõhutades kunstilist külge, on üksikud palad muutunud pealiskaudseks sõnadetegemiseks („Ukseesine ja toatagune,“ „Ülevaade Lasnamäelt“ jne.). Mitmed huvitavad küsimused on puudutatud kergelt, nagu kodumaa künkilise maapinna tekkimine, kodumaa metsad endisel ajal jne. Need pakuvad lugemiseks küll kergelt ainet, kuid ei täienda sugugi õpperaamatu sisu ses suhtes, ega rahulda otsivat ja uurivat vaimu. Hulk küsimusi on aga hoopis puutumata, nagu maapinna ehitus, kliima, meri, kaubandus, üksikute maakohtade elanikkude iseäraldused, ehituste kuju maal, tööstus, hariduslised küsimused jne. Niisama puuduvad ka tabelid ja kaardid. Vähemalt iga suurema osa sissejuhatusena oleks pidanud seisma

üleüldine geograafiline kirjeldus kaartidega ja tabelitega. See oleks raamatu teaduslist väärtust tõstnud, mis tingimata tarviline. Sellega oleks suurenenud ka lugejate kontingent, avanenud tee eneseharijate ja intelligentlistesse ringkondadesse. Praegusel kujul võime meie „E. kodumaa“ tarvitada peajasjalikult alamates klassides.

Keeleliselt puudub raamatus ühtlus. Kirjutatakse: betonist, teatrist, loshesid, plüsch, Narova ja kosmopoliitiline, turbiin jne. Tarvitatakse Narva jõesu ja Narova (pro Narooova) jõgi. Minu arvates peaks kaduma see venemaitseiline lõpp, mis sugugi ei vasta rahvakeele iseloomule (võrdle Pärnujõgi, mitte Pernaava). Muidu on keel ladus ja rahvalik, kuigi konservatiivne vormide mõttes. Oleks tahtnud siiski näha enam värskust ja kindlust väljenduses.

Imelikkudena ja arusaamatutena tunduvad järgmised mõtted ja kirjeldused: „Sami (koer) leidis, nagu inimesedki meelelahutust sellest, et ta päeval kord kõrgema looma (vist orav?) peale haukus“ (lk. 9); „seda (munalendamist) näha sai ainult meile auks ja lähmadele, kes karjalaste mängu mäletsesed metsafüüsilise arusaamisega pealt vaatasid“ (9 lk.); „et tema (lume paksuse) kihtisi verstadega oleks võinud mõõta“ (lk. 15); Tallinna kohta leiame „meeldiva“ kirjelduse: „madalikus looklev jõgi!“ (lk. 29); „väravatest venivad mustad porinõred alevite poole. Sitkes poris takerdavad hallid kogud, sõtkuvad ja veavad teda koivadega laiäli iga ilmakaare poole. Räpased rajad lähevad iga läve ette ja looklevad linnast väljapoole“ (lk. 33); „kuivanud kondikered kangutavad paeserva kallal... auravad loojuse-rootsud panevad rattad veerema (lk. 35); alevid liituvad linna külge, „nagu päratud mustad plärakad“ (lk. 36); raekoda „näeb välja nagu mõisa küün või ümberlükatud küna“ jne. Meie arvates on need väited liiga subjektiivsed ning lugeja esteetiliste tunnete rahuldamiseks ja arendamiseks pakuvad nad vähe.

Eksitustena ja ebaõigete teadetena ilmuvad ka põlevkivi — kivisöeks nimetamine ja segamine diktioneema kildkiviga (lk. 180 ja 181), „Estonia“ aia-

hoone kirjeldus lk. 52), osa kirjeldust Ülemiste järvest (lk. 52) ja mõned vähe- mad vead kirjeldustes mujalt („Gleхни kurat," Keila Joa, Narva jne.).

Südamest raamatule kaasatundes, ei tahtnud meie vigade ja eksituste peale näidates raamatu väärtust sellega sugugi vähendada, vaid vastuoksa peame seda just allakriipsutama. Hulk pala- sid on tõesti huvitavad ja väärtuslikud. Raamatu kokkuseadmiseiga on kordasaa-

detud suur töö, mis autorilt on nõud- nud suurt hoolt, vaeva ja armastust asja vastu. Eksitused ja puudused on sele- tatavad eriteadlaste vähesusega ja töö raskusega ja ulatusega. Nii mõnigikord olen klassitundidele leidnud sealt kuu- lajaid tõsiselt huvitavat lisa. Seesuguste paladena võiks nimetada Bergmani, Villbergi, Kentsi ja m. t. töid, mis geo- graafiliseks lugemiseks just kirjutatud ja kohased.

(Järgneb.)

J. Rumma.

Ajakirjandus.

Avalikkude algkoolide sea- duse arutamise puhul võtab („Vaba Maa" nr. 39) pikemalt sõna J. Annusson. Meie peame oma kooli täiesti uuele alusele rajama; igalühel peab selge olema, et siin enam pooliku- test uuendustest ega ajutistest paran- dustest kõnelda ei või; ütleme otsekohe, et siin vana murdmine kui ka uue ehitamine üksteisele viibimata peaksid järg- nema.

Meie tahame oma kooli nõnda kor- raldada, et ta võimaldaks iga üksiku kui ka teda kandva ühiskonna loomulik- ku arenemist ja edenemist. Sellest järg- neb, et kasvatustöö korraldus peab kand- ma täiesti demokraatlist laadi. Takis- tusi ja eesõigusi võimaldas ühest kül- jest maksuline, teisest küljest mitme- tüübiline keerulise ehitusega kool. Mõ- lemaid ei tohi tunda meie uus koolisea- dus. Ta määrabki algkooli, kui ühtlus- kooli esimese järgu, mis ühtlasi ka mak- suta on. Järjekindel olles peaks peale maksuta kooli lapsele ka maksuta õppe- abinõude ja ülespidamise saamise või- võimaldama, mis seaduse eelnõus aga puudulikult ette nähtud.

Nõnda oleks esimeseks nõudmiseks, et algkooli seaduse vastuvõtmisega ka tõesti alus pannakse meie ühtluskoo- lile. On see aga ühtluskool, kui sea- duses ette nähakse (§§ 50 ja 51), et otsekohene üleminek sealt ainult siis on võimaldatud, kui ruumi jätkub? Riik või kogukond olgu kohustatud tarvilik- ku arvu kesk- ja erikoole soetama.

Algkooli kursuse vältuse mõttes võib õnnelikuks pidada kavatsetavat 6-aastast kursust 2-aastase täienduskooliga. Seits-

me- ja kaheksa-aastase algkooli nõrk külg on, et keskkooli õppeaeg liig lü- hikeseks jääb ja õpilasi kaua sunnitakse ühes õppima, takistades erinevate hu- vide järele, kuna täienduskoolist ikka- gi mööda ei saa.

Kool peab ainult seda oma eeska- vasse võtma, mis on pedagoogiliselt põh- jendatud. Usuõpetamine ei ole kooli ülesanne, uskude õpetus iseseisva õp- peainena ei ole algkoolis mõeldav, sa- muti ka ilmavaate õpetus. Viimasest võiks juttu olla ainult vanemais klas- sides, aga siis juba rohkem kui üleül- dine eluteadus, mis tutvustab õpi- last tegeliste ning teoreetiliste problee- midega, millega tal elus tuleb tegemist teha. Eesti rahvakool peab olema il- malik, s. t. ta ei tohi olla ei otsekohe ega kaudselt kiriku teenistuses.

Kool võib ainult siis oma ülesandeid tõsiselt täita, kui tal ei ole tarvis seista mõnesuguste kõrvalmõjude teenistuses. Andke meie tulevasele koolile võimalus töötada pedagoogika nõuete järele; kõr- valdage temast kõik, mis sinna üleliigset ja kunstlikku on sattunud; kõrvaldage sealt kõik, mis inimesi üksteisest eral- dab ja kultuuri edu takistab. Nende põhimõtete järele korraldatud, seltskon- na isearalise hoole alla ja koduga kõige ligemasse ühendusse seatud kool saab meie tuleviku kindlustamises kõige täht- samaks teguriks.

Isikuvabaduse vägistami- seks peab J. Mets („Vaba Maa" nr. 41) Asutavas Kogus avalikkude algkoo- lide seaduse teise lugemise puhul vas- tuvõetud otsust, et kõik lapsed peavad

algkoolis käima, kus juures kodune õpetus sellest ei vabasta.

Demokraatliku korra esimeseks saavutuseks on ikka olnud vaimuvabaduse väljakuulutamine. Kui aga kodanikudelt tahetakse võtta vabadus oma lapsi oma parema äratundmise järele üles kasvatada, kas ei ole see esimene samm selle deklaratsiooni tühjakstunnistamiseks? Ja miks ei või lähemal ajal, kui teostatakse 8-tunniline tööpäev, iga isa või ema, kui tal selleks tahtmist ja oskust on, ühe ehk ka mitu tundi päevas oma lapse õpetamisele pühendada?

Et see, kui inimene paremaks peab, oma lapsele haridust kodus anda, tema naabritele kardetav võiks olla, ei suuda ma ette kujutada. Kõigist vabadustest kõige kallim on vaimuvabadus.

Temale vastab K. A. („Sots.“ nr. 42): Aga kui ühiskonnale mitte õigust ei anta noorsoo karvatamist ühiskonna arenemisele ning vajadusele vastavalt sisse seada, mis oleks see siis? Kas vanemad kasvatavad oma lapsi endale või ühiskonnale? Täiskasvanutena läheks nad ometi vanemate hõlma alt ära ja muutuks seltskondlisteks olevusteks, kellelt kodaniku teadvust ja kohusetunnet nõutakse. Sellepärast ei ole neile kaugeltki ükskõik, kas laps kodus mõne „bonne“ või „dätka“ käest õpetust saab, või rahvakoolis käib.

Kõik teavad, kui vaenulised on meil jõukad talunikud uue kooliseaduse vastu. Nad ei löö kooliruumide ja õpetajate personaali tõstmise heaks sõrmegi sõrme vastu. Oma lapse jaoks võetakse peenike linnapreili koduseks õpetusandjaks, aga sulaste ja moonakate lapsed võivad ka nüruses vallakoolis käia, kus katus vihma läbi laseb. Et neid kooli eest hoolitsema panna, on üks tee olemas: sundida nende eneste lapsi üleüldistel alustel koolis käima.

Peetagu meeles, et demokraatlikes riigis ka hariduse andmine demokraatlikes vaimus ja demokraatlistel alustel peab sündima.

Teise vastusega esineb Lui Olesk („Vaba Maa“ nr. 44):

J. Mets tunnistab isegi, et demokraatlik kord isikuvabadust kitsendada võib. Kui meie mitte individualistlike anarhismuse poole kalduda ei taha, siis peame ütleva, et riiklik kord teatavatel

tingimistel üleüldse huvides isiku vabadust isegi kitsendama peab.

Meie pruugime J. Metsa seisukohast ainult ühe õige väikese sammukese kõrvale astuda ja siis võime niisamasuguse paatosega hüüda, et koolisund üleüldse on isikuvabaduse kitsendamine. Julgeme loota, et seda tõendada ei taheta.

Kui meie viimases asjas kokku lepime, siis võime ja peame ka ühtlasele otsusele jõudma, et ühine alghariduse saamine kõigil kodaniku lastel niisama tarvilik on, kui alghariduse saamine üleüldse.

Riik ei nõua alghariduse saamist mitte moodupärast, vaid hädapärase sisenemise tarviduse põhjal: korralik kodanikukohuste täitmine nõuab teatavat vaimlist arenemisjärge ja seda ei saa meie teisiti, kui ainult hariduse kaudu. Sellepärast ei saa riik ennast lahti öelda kontrollist selle üle, mis lastele pakutakse. Siin võidakse öelda: leppigu siis riik kontrolliga ja jätku lapsekasvatuse muidu rahule. Kuid siin just peitubki peaasi: kool ei tohi lapsele mitte ainult teadmisi pakkuda, vaid ta peab ka last ühiskondlikes huvides kasvatama. Kuidas last kodus perekonnas kasvatatakse, mis temale seal pakutakse, kas selle koduse kasvatamise juures ühiskondlikka huvisid küllalt silmas peetakse, selle järele riikliselt valvata, tunduks ehk tõelikult liiga koormavana, nõuaks ehk liiga sügavat sissetungimist perekonna intiimsesse ellu ja seda ei võiks mitte soovitada. Kuid nõuda, et riik tulevase kodaniku kasvatuses täiesti kodu ja vanemate hooleks jäta, see oleks ülekohus ühiskonna vastu, sest meie võime a priori öelda, et kaugel suurem hulk lapsi kooli õhkkonnas mitu korda parema kasvatuses osaliseks saavad, kui nad seda kodu iialgi saada võiksid.

Kuidas jääb siis aga lugu lastega, kes koduse õpetuse juures parema kasvatuses võiksid saada, kui koolis? Esiteks on võimata objektiivselt kindlaks teha, kus on niisugused tingimised olemas ja teiseks on ühiskonna huvides, et kõik kodanikkude ringid sooja ja elavat huvi koolide vastu tunneksid, et koole mitte hooletusse ei jäetaks. Meie eneste minevik näitab, et algkoolid viletsamasse seisukorda langesid, eriti valla- ja kihel-

konnakoolid oma väärtuse kaotasid, kui jõukamad kihid oma lapsi linna- ja era-koolidesse hakkasid viima. Ka selle nähtuse kordumise eest peame hoidma!

J. Metsa allpool järgnevad sõnad ei käi kahjuks asja kohta ja võivad eksiarvamisi välja kutsuda: „demokraatliku korra esimeseks saavutuseks on ikka olnud vaimuvabaduse väljakuulutamine.“ Tõesti nii ta on ja avalik algkool on üheks eeltingimiseks sellele eesmärgile: missuguseid kütkeid ka perekonnad tarkavale vaimule peale ei tahaks panna, riigi algkoolis saab noor kodanik vabadusele juhitud. Keegi ei taha vanematelt võimalust võtta „lapsi oma parema äratundmise järele üles kasvatada.“ Sünnib see kasvatus ühiskonna huvidega kokkukõlas, siis leiab ta avalikus algkoolis toetust, käib aga kodune kasvatus ühiskonna huvidele risti vastu, siis on avalik algkool siin tarvilikuks korrektiiviks. Mitte politseiriigiga ei ole siin tegemist, sest riik ei tungi siin perekonna intiimsele elule kallale, vaid ainult ühiskondlikud huvid leiavad avalikus algkoolis mõjuvat tuge.

Mitte keegi ei taha, edasi, perekonnalt võimalust võtta oma vaba aega „lapse õpetamisele pühendada“, ümberpöörduvalt, see oleks väga soovitatav ja tarvilik lisa avaliku kooli kasvatusetele, kuid lapse hariduse miinimum ei pea mitte ära rippuma vanemate vabast ajast ja heast tahtmisest. Avalik algkool ei takista ühtegi vanemat oma laste kallal pedagoogilisi katseid tegemast, ta pakub aga lapsele võimalust kergematel, juba äraproovitud tingimistel seda omandada, mis tingimata tarvis.

„Kõigist vabadustest kõige kallim on vaimuvabadus“, seda tunnustame ka meie tõeks ja sellepärast nõuame, et meie kodanikkude lapsed avalikkudes koolides tõsise teaduse teele juhitaakse, õigeteks kodanikkudeks kasvatatakse, kes vabaneda oskavad kahjulikkudest eelarvamistest.

Erakondade võitlus ühtluskooli pärast, N. Kann („Pvl.“ nr. 46). Ühtluskool tahetakse meil terves riigis läbi viia, kuigi teda veel kuskil pole läbi viidud, vaid selles või teises riigis on seda ainult katseviisil tehtud. Autor esitab järgmise ettepaneku:

Eesti ühtluskooli aluseks on nelja-aastane põhikool. Sealt lähevad õpila-

sed, kes keskkooli astuda ei taha, kõrgemasse algkooli, mis kahe-, kolme- või nelja-aastane võib olla. Pärast kõrgema algkooli lõpetamist võivad õpilased kutse- või keskkooli astuda ja neid lõpetades ülikooli. Kutsekoolid, kuhu õpilased võiksid pärast 6—7-aastase algkooli lõpetamist astuda, oleksid: õpetajate seminaarid, kaubandus-, põllutöö- ja merimeeste-keskkoolid, tehnikumid. Kõigil kutsekoolide ja 5—6-aastaste keskkoolide lõpetajatel oleks õigus ülikooli astuda. Kuid ühes sellega peaksid meil ka oma kaheksa-aastased gümnaasiumid ja reaalkoolid olema, kus võimalik oleks uusi ja vanu keeli oskavaid õpilasi ülikoolidesse ette valmistada. Ülikoolis on fakultetisid olemas, kus ilma kahe vana keeleata võimata on edasi saada. Sellepärast peab meil paar klassikalist gümnaasiumi olema. Viie- ja isegi kuueaastases keskkoolis, kus kaks uut keelt tuleb õppida, veel kaks vana keelt ära õppida, ei ole võimalik, sest siis muutuks keskkool ainult keelte tuupimise kooliks.

Ta toonitab ka, et 6—7-aastane algkool tegelikult muutuks keskkooli ettevalmistusasutuseks, võttes enesesse paratamatult võõrad keeled. Ka oleks kasvandikkude teadusline ettevalmistus kaheksa-aastases keskkoolis põhjalikum, kui 5—6-aastases, sest esimeses töötaksid õpilased kõrgema haridusega eriteadlaste-õpetajate juhatusel. Asutava Kogu püüe olgu mitte ainult head algkooli luua, vaid ka kutse- ja keskkoolide eest hoolitseda, selle juures Saksa-maad silmas pidades. Meie ühtluskool on katsekool. Katseid teha võib mõne üksiku kooliga, mitte aga terve riigi koolidega.

Ilmalik kool. Selle pealkirja all vaidleb E. Tennmann („Vaba Maa“ nr. 47) usuõpetuse koolist väljajätmise vastu. Ta leiab, et vaimulikust koolist võidaks kõnelda ainult katoliiklastes maa-des. Juba reformatsioon on kooli ilmalikuks teinud, sest protestandi uss etendab suurt osa elu jaatamine, selles ilmas elamine...

Moraal on küll usuga köidetud, aga ta oleks nõrk põhjendus usuõpetuse kaitses. Peaasi, mis usuõpetuse kasuks räägib, on lapse hingeelu ja selle õigus usutarvete rahuldamise peale. Toitke

seada hinge igakülselt, aga teadke, matemaatika, geograafia, isegi uhke loodusteadus ei ole sugugi puhtamad omas pedagoogilises patuelus, kui vaene, õnnetu usuõpetus, sest neidki aineid peab laps tihti õppima „usu peale“.

Ajamärgid kuulutavad aga suurt usulist tõusu ja usuväljade õitsmalöömist. Sellepärast ei tee meile muret ei kirikukartus ega kiriku eest kostmine, ei Asutav Kogu ega haridusministeerium.

Samalt autorilt on ilmunud „Post.“ pikem kirjutus usuõpetuse kaitseks koolis, mida toimetusel aga praegu käepärast ei ole.

Usk ja kool pealkirja all vastab E. T.-le „Vaba Maas“ nr. 47 J. Luiga:

Tennman järjeldab: kõik on ekslik teadus ja tarkus, — sellepärast usu usku. Aga nii saab ka tõestada kaardimooride kutset ja nende õpetarvet elus ja koolis. Kõik see on igaihe era asi siiski.

Kristliku kasvatusel tähtsusest Euroopa kultuuri loomisel ei ole enne ega nüüd paljud teoloogidega ühel arvamisel. Niisugune autoriteet kui Goethe pidas ristiusku kahjulikuks momendiks Euroopa arenemisel, sest et ta Greeka-Rooma kultuuri loomulise arenemise asjata mõni aeg tagasi hoidis. Seal, kus ristiusk väljaspool Euroopa-Greeka-Rooma kultuuri on katsunud võrsuda, on ta saavutused vähe julgustavad. Nii Jaapanis kui Hiinas on sealsete tõsiste vaatlejate otsusel ristiusulased kõige viletsamad kogunähtusena. Kaine uurija, vanameelne aristokraat Gobineau tähendab Persia seltskonna meelsuse eritlemisel, et kristlased seal kõige närusem, kultuurivastasem ollus on. See tähendab: ristiusk ilma Euroopa kultuurita — ei anna suurt midagi, või annab koguni eitavaid tagajärgi.

Tennman toonitab suurte usumeeste kõrget kasvatuslikku tähtsust. Ka meie peame lugu ususuurustest. Aga milles seisab nende suurus, milles võib olla meile eeskujuks Augustin, Luter, Huss ja teised!?

Selles, et nad radikaalselt lõppu tegid vananenud usuvormidega.

Augustin, kõige suurem suurtest, jättis suure ebalemise ja sisemise võitluse järele maha vana Rooma armsad usukujud ja lõi uue usu, kus siiski Rooma kultuuri saavutused elavalt tunda. Paulus, Huss, Luter, Knox, — kõik need

on niisama järsult likvideerinud vanad „jumalad“ — ja uutele teile asunud usu alal.

Tõe ja usutunde tõsidus nõuab meilt, et meie lausa ja õiglaselt tunnistama peame: kristianism Rooma-Greeka katolismi ja Luteruse usu (protestantismi) näol on oma aja ära elanud. Kristianism kui usuline lõputõde, tema ainuõigus, tuleb eitada.

Meid valdab sügav ärdus, kui loeme lapsepõlvest armsakssaanud ristiusu müütosi. Nii võttis võimust Augustinuses tihti Rooma kõrge kultuuri vaimu saavutusi mälestades tagasiigatsus endistele kujudele; tal oli raske nendest lahkuda, nagu ta ise jutustab. Üks Cicero teos aitas teda ebalemisest üle — ta sai „Augustinuse kiriku“ loojaks.

Kellel jäänud poolehoidmist evangeeliumi usule, see lugegu lihtsas vaimus, kas või näituseks Markuse evangeeliumi, seda kristlikku algevangeeliumi, ja ta paneb minuga ühes raamatu käest, tunnistades: seda usku ei saa meie mitte uskuda.

Meie mõõndame piibli ja evangeeliumite tähtsust usumeelsuse arenemisloos, nagu Rigveda Brahma usus ja Taoteking Tao usus, — aga meie eitame nende väärtuse absoluutsust, meie astume nende suhtes kriitilisele seisukohale, tundes nende „tõe“ relatiivsust.

Meie põlve elanikkudest on paljud saanud suure kannatusega sellele lihtsale tõetundmisele.

Missuguse õigusega sunnime, sugereerime noorsoole koolides sedasama lahkumise kannatust, asjata valu hingesse! Vaba olles endise põlve usulistest eelarvamistest võivad nad seda suurema hooga anduda uuele otsimisele, uuele usule. Sellepärast jäägu ära erisu — kristianismi — õpetus koolist.

*

Mitte herrastekool, vaid rahvakool, kirjutab „Sots.“ nr. 40, juhtkirjanik J. K., sõna võttes avalikkude algkoolide seaduse-eelnõu Asut. Kogus arutamise puhul.

Meie siht ja ülesanne on kogurahva haridust tõsta, mis võib olla ainuke demokraatliku riigi hariduspoliitika ülesanne. Selle ülesande seisukohalt peab panema pearõhu just algkooli peale, kus laiemad rahvakihid oma hari-

duse saavad. Algkool ei tohi olla keskkooli ettevalmistuskooliks, vaid tal olgu iseseisvad ülesanded. Küll tuleb aga asja nii korraldada, et igal õpilasel oleks

võimalik algkoolist ilma eksamita otsekohe üle minna kas keskkooli või kutsekoolidesse — kool tuleb korraldada ühtluskooli alusel.

Kroonika.

Avalikkude algkoolide seaduse

paragrahvide kaupa arutamine (teine lugemine) algas Asut. Kogus 17. veebr. Pahematiiva ja keskkoha häältega on 1. märtsini vastu võetud mitmed tähtsad põhialused, mis, kui nad kord seaduseks peaksid saama, võiksid kindlustada meie tulevasele rahvakoolile eduka arenemisvõimaluse.

Algkool moodustab ühtluskooli esimese järgu. Ta on emakeelne, ilma usuõpetusest ja maksuta ning võib olla ühis- või lahuskool. Avalikus või vastaval kõrgusel olevas eraalgkoolis peavad käima kõik kooliealised lapsed. Koduõpetus on lubatud ainult neile muulastele, kelle jaoks pole avatud emakeelset kooli nende vähese arvu pärast. Lapsevanemad või hoolekandjad on kohustatud kohalikus koolivalitsuses registreerima iga kooliealist last, vastasel korral võidakse neid karistada kunni 1000 margani või arestiga kunni 3 kuuni. Algkooli kestus on veel otsustamata, kuid arutuste järele näib enamus kalduvat 6-aastase kursuse poole (ühes täiendusklassidega).

Kaalumisele tuleb ligemal ajal vististi ka küsimus, kas ei tuleks koonidada vallakoolide ülevalpidamine maakonnavalitsuste kätte, et edukamalt ja otstarbekohasemalt korraldada rahvakooli.

Ägedaid vaielusi tekitasid ühtluskooli, usuõpetuse ja koduse õpetamise kitsenduse küsimused. Parevalt tiival ei eitatud küll ühtluskooli, kuid nõuti, et sennisekujulised (8-klassilised) keskkoolid alles peaksid jääma ja ühtluskooli mõte ainult seda tähendagu, et algkooli kursuse või teatavate klasside lõpetajad peaseksid keskkooli. Samuti vaieldi usuõpetuse väljajätmise ja koduse õpetamise kitsendamise vastu.

Meie arvates on Asut. Kogu enamus siin õiget teed läinud. Ilmalik ühtluskool, sunduslik kõigile — on nõue, millest ei saa midagi maha tingida. Ja mis tarvis igasugused „lappimised“ ja

poolikud parandused, kui ligemal ajal, näit., ees seisab riigi ja kiriku ning seega kooli ja kiriku lahutamine, mis kaasa toob usuõpetuse koolist väljajätmise. Nüüd on aeg, kus tuleb panna alus rahvakooli loomulikule vabale arenemisele. Ei saa ka olla ühtluskooli, kui ta poleks kõigile ühine. Peaks kord juba selge olema, et demokraatlikus riigis, kus ei pea oléma seisusi ega eesõigusi, ei või olla ka seisuslisi ega eesõiguslisi õpeasutusi, vaid haridustki peab antama ühisel demokraatlikul alusel.

Loodame, et meie pea saame algkooli-seaduse, mis vastab ajanõuetele.

Õpetajad-sõdurid

on ikka veel rahvaväeteenistuses, kuigi neil päivil algas osaline rahvaväelaste demobilisatsioon. Haridustegelastest on meil suur puudus. Neid ei jätku koolidelegi, väliskooli haridusest hoopis rääkimata. Võitlus harimatuse vastu on aga riigi ja rahva seisukohalt praegu, kus sõda välise vaenlasega õnnelikult lõpnud, esimese järgu tähtsusega. On sellepärast tungivalt tarvilik, et kõik õpetajad-sõdurid juba ligemal ajal vabastataks rahvaväest. Nende lahkumine ei jätaga vististi rahvaväkke tühja kohta, aga hariduspõllul täidavad nad nii mitugi tühja kohta. Õpetajad kutsuti sõjaväkke omal ajal äärmise vajaduse nõudel. Nüüd, kus see vajadus möödas, nõuab juba otstarbekohasuse ja jõudude kokkuhoiu printsiip, et neile võimaldataks jälle tööle asuda seal, kus nende tööjõud kõige tarvilikum ja kasulikum.

Väljamaa koolilolude tundmaõppimiseks

juba tänavu suvel väljamaale sõita peaks võimaldatama koolinõunikudele ja õpetajaile, kes soovivad. See on enam kui tarvilik. Meil on käsil Eesti kooli loomine. See kool peab olema moodne uuenduskool, mis vastab praeguse aja kasvatusseaduse nõuetele. Ei ole aga

kellegi saladus, et ilusatest sõnadest ja soovidest hoolimata tegelikult meie praegune kool on hoopis kaugel omast eesmärgist. Ja seda arusaadavalt põhjusil. Oleme juba mitmed aastad olnud lahutatud vanematest kultuurrahvastest. Ei ole isegi kirjanduse kaudu saanud jälgida nende kasvatus-hariduspüüdeid ja viimaste aastate edu-samme.

Agas just nüüd oleks meil tarvis tunda teiste rahvaste saavutusi ja püüdeid haridus-kasvatustöös, et rajada eneste kooliuendus õigele alusele.

Iga maakonna- ja linna koolivalitus peaks võimaldama vähemalt üksikulegi soovijaile suveks teatavate ülesannetega sõita väljamaale. Neid õppereise peaks korraldama ja toetama ka riik. Ja õpetajate organisatsioonid ise ning seltskondlised haridusliste ülesannetega organisatsioonid peaksid asja käesile võtma. Kõige pealt tuleks selgusele jõuda aineliste võimaluste kohta, sest praegusel ajal nõuab reis suuri kulusid, millest aga üle peab saama. Edasi tuleb aegsasti kokku seada üleüldine kava ja ära tähendada ülesanded, mis kellegi hooliks antakse, et otstarbekohaselt ära kasutada neid reise. Loomulikult peaks asja üleüldine juhtimine ja korraldamine kuuluma haridusministeeriumile.

Eeltöödega tuleks kohtadel kohe alata, et mitte hiljaks jääda.

Konservatooriumi maja ehitamiseks,

mis umbes 3 milj. m. maksaks, kindlustasid Tallinna rahamehed 23. veebruaril 1.145.000 m. Ka puuduv osa loodetakse pea kokku saada. Plats on lubatud poole hinnaga ja osa ehitusmaferjaali veetakse tasuta kohale.

Nii saab siis Tallinna muusikakool — tulevane konservatoorium — enesele tulevikus korralikud ruumid. Praegu töötab ta ruumide poolest väga rasketes oludes.

See on õieti esimene sellelaadiline samm meie rahameeste poolt, kui mitte arvesse võtta Tartu ülikoolile avamis-päevaks annetatud summa.

Sellel puhul tulevad meele meie praegused vallakoolid oma ruumidega, mis paljusid kohtes juba hoopis elamiskõlbmatud. Agas ei oleks vist nii väga üle jõu käiv, kui meie jõukad kodanikud kooliringkondade kaupa kokku astuksid ja vähemalt kas või pikaajalise odava

laenu näol raha kokku paneksid, tööjõudu, materjaalivedu jne. korraldaksid ja — ehitaksid korralikud koolimajad praeguste asemele. Nii loodaks meil mõne aastaga korralikkude koolimajade võrk ja siis ei oleks ehk koolikohustuski nii vastu meelt. Kui aga ainult tahtaks! Ja tahtmine teostataks!

Credo.

*

MEILE KIRJUTATAKSE:

Kaubandusosakonna asutamiseks

Tartu ülikooli juures on ettepaneku teinud haridusministrile neil päevil saadetud märgukirjaga Eesti üliõpilased, kes enne kaubandus- ja majandusteadust õppinud, et lõpetada oma pooleli tööd.

Nende arvates on kaubanduslises hariduses Eestis tulevikus suur väärtus, misparast tema omandamist tuleb võimaldada soovijaile. See osakond asuks Tartus ajutiselt — kunni Tallinna tehnikumist areneb politehnikum, kuhu siis peaks loomulikult kuuluma ka kaubandus-majandusosakond.

Märgukirjaga ühtlasi on ära antud ka programm, mis ei erine palju Riia politehnikumi ja Vene kommertsinstitutiude omadest. Kursus kestaks kolm aastat.

Ühtlasi soovivad üliõpilased, et Riia politehnikumi, Moskva ja Peterburi kommertsinstitutiude üliõpilasi, kes neis õppinud vähemalt kaks aastat, lubataks lõpetada ühe aasta jooksul; et neile antaks võimalus eksamid teha ka neis ainetes, mis varem kuulatud, ja et nad vabastataks eksamitest, mille tegemise üle neil dokumendid ette näidata.

Küsimuse otsustamiseks on käimas läbirääkimised haridusministeeriumi ja Tartu ülikooli vahel. —do.

Uhtluse puudus koolitöös

on üleüldiselt tunda: õppeviis ei ole ühesugune, läbivõetav materjal ei ole uute õppekavade peale vaatamata ühine, kujutused tuleviku koolist lähevad diametraalselt lahku ja palju on teisi puudusi, mida ainult korralik kasvatus-teadusline töö võib kõrvaldada. Kõige tõsisemad lahkumineked on emakeele õpetamises. Paljud rahvakooli õpetajad on alles viimasel ajal hakanud emakeele õpetamise peale suuremat rõhku panema, kusjuures ilmsiks tuli, et seda

enne enesel õppida tuleb, kui teistele õpetada võib. Ei taha õpetajatele etteheidet teha, sest Eesti keelt pole senni neilt nõutud, vaid püüti selle omandamist takistada. Õppimiseks puuduvad aga sellekohased raamatud, ja mis on, need ei käi kokku, — missuguse autori raamat, selle keel. Pole müdugi ime, et arenemisjärgus oleval keelel on omad „lahtised kohad“, kuid õppiija ei tea, kuhu kalduda.

Loodame, et „Kasvatuse“ kaudu ka sedagi probleemi meie vanemate ametivendade kaasabiga lahendatakse ja selgitatakse.

A. Kalju.

Praeguste vallakoolide ruume

ja olusid, milles õpetajail kui ka õpilasil maal töötada tuleb, iseloomustavad järgnevad teated Kehtna haridustempelist, mis, kahjuks, ainuke sarnane ei ole.

Klassis, mille pikkus 25 jalga, laius 16,5 j. ja kõrgus 8,5 j., on 36 õpilast, nii et iga õpilase kohta tuleb 0,25 kant-sülda õhuruumi.

Aknad on ligi maani vajunud. Toas on kerisega ahi, kust sooja saab ainult siis, kui kerise uks lahti võetakse, nagu saunas leili tehes. Ühes soojaga tungib klassi ka ving, nii et õpilased ega õpetaja talvel selget päeva ei näe, vaid alalist peavalu kannatavad.

Õppevahenditest ja raamatutest pole juttugi. On ainult üks Vene aegse inspektori muretsetud Venemaa kaart. Isegi seinakell puudub. Tunnid algavad, kui välist valgust jätkub ja lõpevad hämarikus, sest ka valgustus on puudulik.

Oludega kokkukõlas saab kooliteener 10 marka palka kuus, sedagi ainult talvel töökuude eest.

y.

Kooli- ja haridusolud maal

muutuvad järjest halvemaks, sest kunagi pole vist nii suur protsent koolialisi lapsi jäänud koolita, kui praegu, kuigi koolisundus maksmas. Lapsi ei jäeta kooli saatmata mitte sellepärast, et hariduse tähtsusest aru ei saadaks ehk kooli vastu vaenulik öldaks, vaid paljud vanemad lihtsalt ei jõua last kooli panna: ei ole jalanõusid, sooje riideid, ei ole sagedasti toidupoolistki lapsele kaasa anda. Et lugu nii, seda võivad tõendada paljud maakoolide õpetajad. Tõsi küll — selle asjaolu vastu on olemas koolisunduse

määruses paragrahv, mis kohustab kogukonda, s. o. vallavalitsusi ja koolide hoolekogusid hoolitsema selle eest, et kõik koolialised lapsed koolis käiksid, ja tarbekorral neid selleks virgutama trahvidega, kui vanemad jõukad, ning neile tarvilikku toetust muretsema, kui vanemad kehvad. Puuduvad praegu andmed, kui palju sarnaseid abisaavaid lapsi ülemaaliselt võiks olla, kuid otsustades nende Läänemaa valdade järele, mida mul võimalik on olnud tähele panna, peab, kahjuks, tunnistama, et neid vist ei olegi, või on ainult üksikud siin-seal.

Et meie vallakoolivalitsused ses asjas ligemal ajal mingit nähtavat parandust võiks tuua, on enam kui kahtlane. Ei täideta ju kõige algelisemaidki nõudeid kooli vastu korralikult: koolid kipuvad kütte puudusel seisma jääma, kuigi puud mõne versta kaugusel metsas, isegi päevaraamatuid ei muretseta, rääkimata teistest raamatutest ja õppeabinõudest. Niisuguses olukorras vaesemate õpilaste eest hoolitsemine oleks juba mingisugune imetegu.

Osalt on selle nähtuse põhjuseks valdade rahaline kitsikus, mis korraldamata maksusüsteemi otsekohene tagajärg, kuid ei saa ka salata, et hea tahtmine juures praegusteski tingimustes rohkem teha oleks võidud, kui seda tõepoolest näeme. Meie vallakoolivalitsustes on senni palgata, ainult „au“ pärast ametis oldud ja sellepärast ka ainult — ametis oldud, ilma tööst palju hoolimata.

Kui nii edasi läheb, siis peame kaua veel ootama enam-vähem korralikku rahvakooli, siis ei saa ka teostada koolisundust, sest teda ei peeta. On nähtavasti tarvilik, et maakonnakoolivalitsused vallakoolivalitsustele sagedamini nende ülesandeid meele tuletaks ja kohuste täitmist kindlamalt nõuaks.

J. Kr.

Õpetajate seltsi koosolekul.

(Veste.)

Arutatakse palga seadust. Peatatakse küsimuse juures: kas vihkude parandamise eest maksta era tasu, või mitte. On häáli poolt, kui ka vastu. Vaieldakse ägedalt ja tõsiselt.

Seletatakse, kui vaimunärv töö on vihkude parandamine, kuidas vihkude

virnad alati meest ootavad, kes neid käsite võtaks, kuidas see töö suur ja vastutusrikas on — nii vastutusrikas koguni, et „rahva kultuur“ sellepärast langeda võib, kui seda ei tehta.

Teised jälle arvavad, et õpetaja pälga eest peab ka tööd tegema: kui igat sammu mõõta, iga liigutust kaaluda ja eraldi tasuda, milleks siis palk; kui õpetaja hakkaks alati mõtlema: kas ma selle eest tasu saan, või mitte, siis halvaks see kooli tööd — langeks kooli kultuur.

Ja tõesti ei tea, mida toetada, sest kui mulle ka rahva kultuur kõrgem paistab olevat, siis tean ma väga hästi, et ilma kooli kultuurita rahva kultuur iseenesest ära kaob.

Põhjusemõttelikult nähtavasti ei saa seda küsimust ära otsustada, sest mõlemad põhjused on ilusad.

Kuid katsume asjale ligineda teisest küljest. Üks naljahammas arvas kord, et iga põhjusemõte on huvi peale rajatud. Kas lahkumine põhjusemõtetes ei ole siis samal ajal lahkumine huvides? Ja tõesti: need, kes vihkude parandamise poolt räägivad, teevad seda vististi mitte rahva kultuuri pärast, vaid eneste huvides. Ja ka nende vastased ei kaitse Eesti kooli, vaid lihtsalt endid. Lühidalt: vihkude parandajad nõuavad tasu oma töö eest, teised, kellel vihke parandada ei ole, on selle vastu.

Mikspärast ei taheta siis vihkude parandamise eest tasu anda? Kas mitte sellepärast, et see töö üleüldine ei ole? Kui see töö iga õpetaja peale võiks langeda, võib olla, siis oleks vast kõik eraldi tasu poolt olnud, aga et vihkude parandamine on ainult väiksema osa õpetajate töö, siis — tehku nad seda tööd, aga meie kõik tarvitame ühteviisi ülespidamist ja sellepärast peame ühepalju palka saama.

Edasi. Klassivanema kohused ja korrapidamine võivad iga ühe peale langeda, sellepärast olgu siin eraldi tasu.

Raamatukoguhoidjaks võib olla iga õpetaja, tähendab — see töö tuleb eraldi

tasuda. Samati pedagoogika nõukogu sekretäri amet, olgugi, et pedagoog. nõukogu koosolekuid ei ole kuigi palju ja protokolle tuleb kirjutada mõni üksik aastas.

Aga vihkude parandamine? Kas peaks loodusloo õpetaja kunagi keelte õpetajaks hakkama, et tal vihkusi parandada tuleb? On see võimalus oodata maadeteaduse, ajaloo, võimlemise, käsitöö, laulmise õpetajal? Ei. Neil ei tule kunagi vihuvirnu koju tassida ja nende kallal tundide viisi istuda. Sellepärast nad räägivad ja otsustavad põhjusemõtteliselt.

Ma ei tea, kas neil põhjustel, või mõnel muul, aga hääletamisel sai enamus enamuse: kirjatööde parandamise eest eraldi tasu pole tarvis.

Minnakse järgmise punkti juure. Kas peab õpetaja laboratooriumi hoidmise eest tasu saama, või mitte. Nagu nõia kepil muutub pilt. Loodusloo õpetajad seletavad, kui suur töö on katseid õieti ettevalmistada ja kui palju see jõudu niug aega nõuab. Kuid, kes sellest aru ei taha saada, see on koosolek — ja ettepanek kukub läbi. Õpetajad tunnevad rahuldust, sest nemad on suutnud „ühesuuruse kõhuprintsiibi“ läbi viia.

Kuid, mis on selle lõbusa laulu kurb lõpp? Ministerium pani ette õpetajate seltsile palga normide projekti kohta oma ettepanekuid teha. Koosolekul hääletasid õpetajad ise maha tasu lisa tööde eest. Tähendab, nemad eneste lisa tööde eest mingit tasu ei nõua. Arusaadav on, et ei hakata õpetajaile rohkem palka peale sundima, kui nad ise tahavad.

Aga ärgu siis öelgu õpetajad, et nad on tööga koormatud ja et neid ekspluateeritakse, et neil väike palk. Ärgu pahandagu nad ka, et seltskond põlgtusega selle aatelise kaameli peale vaatab, kes suure koorma all ägab ja mingi kõrgema võimu poolt abi või halastust ootab, aga ise ei oska enese seisukohta parandada, kui see võimalus talle antakse.

Ek.

Organisatsioonide teated.

Bakvere Õpetajate ühingu

üleüldine koosolek oli 15. veebruaril s. a. Koos oli 43 liiget, see on $\frac{1}{3}$ üleüldisest liikmete arvust.

Ühingu esimees P. Raudsepp kandis ette mõõdaläinud aasta tegevuse aruande, millest näha, et rida kavatsusi läbi viimata jäänud. Üleüldiseid koos-

olekuid on aasta jooksul peetud 4, juhatuse koosolekuid — 10. Kassa aruanne, mis 1259 m. 41 p. tasakaalus, tunnistatakse õigeks.

Pikemaid vaielusi tekitas õp. H. Turpi kasvatusteadusline referaat, kus muu seas noorsoo liikumist kaunis teravalt riivati ja mustades värvides kujutati. Läbirääkimiste järele võeti vastu referendi poolt ette pandud resolutsioonid:

1. R. O. Ühing paneb enda juhatusele ette algatada koolidevahelise komisjoni asutamist, mis endale ülesandeks võtaks kohaliku õppiva noorsoo isetegevust tähele panna ja reguleerida.

2. R. O. Ü. arvab, et luues ühtfuskooli, mille töövõisid ja eesmärgid oleksid vastavad demokraatlise vabariigi kodanikkude huvidele, üleminek sennise õppuskooli juurest töökooli põhimõttele on esimeseks ja möödapääsemata vajaduseks. Üleminek on aga võimalik, kui on saadaval sellekohane kirjandus. Kiire korras tuleks kokku seada tegeliku kooli põhimõtte järele meetodikad iga õppeaine kohta. Selleks tööks ei jatku aga tegelikel õpetajail aega.

R. O. Ü. paneb E. O. Liidu juhatusele ette haridusministeeriumis selleks samme astuda, et üles kutsutaks õpetajaid-koolikirjanikka täielikult anduma ajanõuetele vastava koolikirjanduse soetamisele. Õpetajad-kirjanikud võiksid tegevuses olla haridusministeeriumi ehk maakonnavalitsuste juures, mis neile võimaldaks tarviliste andmete korjamise ja tehtud töö aegajalise tutvustamise õpetajaskonnas.

3. R. O. Ü. tunnistas rahvaülikooli asutamise Rakveres väga soovitatavaks ja kohustab enda juhatust selleks eeltöid tegema hakata.

Ühingu juhatusse valiti järgmised õpetajad: V. Raam, P. Raudsepp, J. Volberg, J. Erm, H. Turp, M. Jensen, A. Läptshihin, J. Anderson ja E. Eik; kandidaatideks: H. Kuriks, K. Pastak, S. Jürgenson, V. Nelke ja V. Länk.

Rõngu Õpetajate ühing.

Rõngu õpetajate ühing algas tegevust läinud aasta veebruarikuul. Peeti hulk koosolekuid ära, kus mitmesuguseid päevatähtsusega ja pedagoogilisi küsimusi arutati.

Lähemaks ülesandeks võeti juba avamiskoosolekul, 8. veebr. raamatukogu avamine, mille järele tungiv tarvidus. Kihelkonna piirides on küll paar raamatukogu, kus aga vähe leidub teaduslikka raamatuid, mida võiks kasutotvalt tarvitada. Õpetaja kutsehariduse täiendamiseks tarvisminev kirjandus puudub aga täiesti. Peale selle kavatsetakse pildikogude, tabelite ja teiste esekujuliste õppeabinõude kogumise ja omandamise peale rõhku panna.

Et kihelkonnas mõned koolid töötavad viletsates ruumides, kus kaks õpetajat korraga ühes klassis õpetust annavad, siis esineti selles asjas märgukirjaga koole ülevalpidavates asutustes, et koolidele kohased ruumid muretsetaks.

Mitmed õpetajad tulid okupatsiooni ajal sõjavangist ja võtsid kohad. Hiljem lasti nad lahti ja loeti ajut. val. määruse järele okupatsiooniaegseteks telgelasteks.

Pahempoolseid õpetajaid lasti okupatsiooni ajal kas koguni ametist lahti ehk paigutati viletsamatele kohtadele, kust neid jälle valitsuse määrusega omakord tagandati. Mõlemate liikide seisukord nõuab selgitust. Otsustati sellepärast maakonna liidule märgukiri saata, et neist õpetajaist valitsusasutustele õiget pilti anda.

A. K.

Tallinna Õpetajate Seltsi

koosolek, 2. veebruaril, oli määratud uue palgaseaduse ja õpetajate puhkepalga seaduse-eelnõu läbivaatamisele.

Ettepanekutega palgaseaduse kohta esines elmisel koosolekul selleks valitud komisjon.

Esimesel joonel puudutas ette pandud uus eelnõu õpetajate liigitamist järgdesse. Koosolek ühines komisjoni otsusega, et õpetajad kolme järku tuleb jagada hariduse järele. Esimeses järjus on kõik lõpuliiku kõrgema haridusega isikud ja peale selle veel mõnede erikoolide lõpetajad, teises järjus on seminaaride lõpetajad ja kõik kutsega õpetajad, ning kolmandas — ilma kutseharidusega isikud. Need isikud, kes ülikooli kursuse läbi kuulunud, kuid riigieksamid teinud ei ole, ja õpetajate institutide lõpetajad oli komisjon teise järku arvanud. Hääleenamusega kinnitas

koosolek komisjoni otsuse, mis mõnelt poolt küll vastuvaidlemist tekitas.

Muudatusi oli tehtud ka koolijuhatajate, nende abide ja inspektorite tasu suuruses. Kooli ülevalpidajad on kohustatud neile juhatajate tasuks andma korteri, kütte ja valgustusega. On klasside arv üle kuue, siis saavad nad lisatasu iga kahe klassi pealt 35 m. kuus. Koolijuhataja kesk- ja erikoolides annaks vähemalt kuus tundi nädalas, algkoolides — kaksteist. Koosolekul soovitati, et juhatajad, kes suurema pedagoogilise vilumusega, rohkem tunda annaks, sest vastasel korral kaotaks ta sideme õpilastega. Juhatajate vähest tundide arvu põhjendati sellega, et neil palju kantseleitööd. Keskkoolides oleks siis seisukord sarnane: kõrgema haridusega eriteadlane suure pedagoogilise vilumisega pühendab koolile ainult kuus tundi, kuna muu aeg kantseleitöö peale kulub, mida iga kirjaoskaja võib teha. Komisjoni ettepanek võeti siiski hääleenamusega vastu.

Mis palgasse puutub, siis ühendati elukalliduslisa põhipalgaga, et palgamaksmist lihtsustada. Palga suurus kõrgendati 40 prots. võrra, s. o. Tallinnas oleks esimene järk — 1505 m., teine — 1260 m. ja kolmas — 1050 m., lisad à 70 m.

Pikemaid vaieldusi tekitas õpetajate eritasu kirjatööde parandamise, laboratooriumide korrashoidmise, sekretäri kohuste täitmise jne. eest. Koosolek otsustas nende tööde eest tasu mitte maksta. Tundide ülemäär on 24 (praeguses seaduses 30). Peale nende tundide võib õpetaja eritasu eest tunda anda.

Koosolekul võeti ka puhpepalga seaduse-eelnõu lõpulikult vastu. Selle järele oleks õpetajatel ise pensionikassa, kuhu õpetajad palgast 3 prots. maksaks; puudujääva osa kassa töötamiseks maksaks riik ja koolide ülevalpidajad.

Eesti Õpetajate Liidu põhikirj.

1. Liidu eesmärk.

§ 1. Eesti Õpetajate Liidu eesmärk on: a) ühendada kõiki õpetajate organisatsioone Eestis ning juhtida õpetajate liikumist, b) võidelda õpetajate vaimlise, õiguslise ja ainelise järje

tõstmise ning kindlustamise eest, d) toetada õpetajaid ja nende perekondi aineliselt ja õigusliselt ning kaitsta nende huvisid igakülgsest, e) edendada koolielu, kasvatus- ja haridustööd Eestis.

2. Liidu tegewus.

§ 2. Oma eesmärgi saavutamiseks Liit: a) juhib õpetajate liikumist ja võitlust eneste seisukorra parandamiseks, b) astub läbikäimisse ja ühendusse teiste ühingutega ja liitudega ühiste sihtide taotlemiseks ning toetab ühinguid, kellel samalaadiline eesmärk; d) peab läbirääkimisi ja teeb lepinguid koolide ülevalpidajatega õpetajate teenistustingimiste ja palga kindlustamiseks ja valvab nende täitmise järele; e) kaitseb riigi, kogukonna ja muus ühiskondlikuis asutuis oma liigete huvisid; f) asutab büroo tööta õpetajate registreerimiseks ja neile kohtade muretsemiseks; g) korraldab oma liigetele ja nende perekondadele juriidilist, ainelist ja arstlist abi õnnetuse, streigi, töötaoleku, haiguse, vanaduse, surma ja muil korral (lähem abiandmiskord määratakse kodukorras, mille kinnitab asemikkude kogu); h) asutab liigetele ja nende perekondadele ühiselumaju, varjupaiku, sanatooriume ja suvikoloniisid; i) valvab tervishoidliste nõuete täitmise üle koolides; j) muretseb liigetele tarbeaineid ja koolitarvidusi, avab selleks ladud, kauplused, astub ühendusse ja teeb lepinguid äridega ning teiste ettevõtetega; k) kogub ja korraldab õpetajaisse ning kooliellu puutuvaid arvustiku andmeid; l) mõjub kaasa kooli ja õpetajaid puutuvate seaduste väljaandmiseks ning valvab nende täitmise järele; m) atesteerib liikmeid tarbekorral ja võtab neid vastutusele kutse-eetikavastase ülespidamise puhul; n) paneb toime üldhariduslisi ja eri kursusi, loenguid ning õppereise; o) annab välja raamatuid, lendlehti, ajakirju seaduses ettenähtud korras; p) avab raamatukogusid, lugemistube, klube; r) korraldab õpetajate kongresse, päevi, koosolekuid; s) paneb toime koolipäevi, -näitusi, kasvatus- ning kooliküsimusi selgitavaid koosolekuid ja loenguid, noorsoopäevi, -pidusid, -õppekäike ning edendab ja aitab juhtida noorsoo liikumist Eestis.

3. Tegevuspiirkond

§ 3. Liidu tegevus ulatab üle Eesti vabariigi.

Täheendus: Liidu liikmeks võivad olla ka Eesti õpetajate organisatsioonid väljaspool Eestit.

4. Õigused ja varalised abinõud.

§ 4. Liidul on kõik juriidilise isiku õigused; ta võib omandada, pantida ja võõrandada liikuvat niug liikumata varandust, teha igasuguseid lepinguid jne.

Täheendus: Kohustuste eest, mis üksik Liitu kuuluv ühing või maakonnaliit ilma Liidu nõusolekuta enese peale võtnud, ei vastuta Liit mitte.

§ 5. Liidul on pitser, pealkirjaga: „Eesti Õpetajate Liit“.

§ 6. Liidu sissetulekuks on: a) igasugused liikmemaksud ühinguilt ja liitudelt; b) toetusrahad seltskondlikkudelt ja valitsuse asutustelt; d) kingitused, parandused jne.; e) tulud Liidu varandusist ja ettevõttest, nagu väljannete müügist, näitustest, näitemüükidest, loteriidest jne.

§ 7. Liidu vara jaguneb: a) talituskapitaaliks ja b) erikapitaalideks, mille eesmärgid ja tarvitamiskorra määrab annetaja või asemikkude kogu.

5. Koosseis.

§ 8. Liidu algüksusteks (liigeteks) võivad olla kõik õpetajate liidud ja ühingu Eestis, kes Liidu eesmärgi omaks võtnud ja kellel vähemalt viiskümmend (50) liiget.

Täheendus I: Liitunud organisatsioonesse kuuluvad õpetajad on ühtlasi ka Liidu liikmed.

Täheendus II: Geograafiliselt eraldatud alla 50-liikmeliste organisatsioonide liikmeks võtmise küsimuse otsustab asemikkude kogu.

§ 9. Liitunud organisatsioonid on omas tegevuses iseseisvad, niipalju kui see ei käi Liidu eesmärkide ja põhikirja vastu.

§ 10. Õpetajate organisatsioone võtab liikmeks Liidu juhatus koosolevate liigete absoluutse hääleenamusega.

Vastuvõtmata jäetud organisatsiooni nõudel otsustab küsimuse lõpulikult Liidu asemikkude kogu lähem koosolek samuti absoluutse hääleenamusega.

Täheendus: Ühes sooviga Liitu astuda, tuleb organisatsioonil saata Liidule põhikiri ja oma liigete nimekiri.

§ 11. Liitunud organisatsioonid on kohustatud saatma Liidu juhatusale iga aasta liigete nimekirja ühes juhatusel kokkuseade äratäendamisega, eelarve ja aruande tegevuse ning varalise seisukorra üle.

§ 12. Liidu liikmeraha suuruse ja maksutähtsust määrab asemikkude kogu.

§ 13. Organisatsioonid, kes omi kohustusi Liidu vastu ei täida asemikkude kogu määratud tähtaegadeks, arvatakse Liidust lahkunuks, saavad aga liikmeõigused tagasi nende kohustuste täitmisega enne tegevusaasta lõppu.

§ 14. Organisatsioonid võivad Liidust lahkuda igal ajal, teatades lahkumisest kirjalikult Liidu juhatusale, kes sellest teatab ligemale asemikkude kogu koosolekule.

§ 15. Asemikkude kogul on õigus $\frac{2}{3}$ hääleenamusega Liidust välja heita liite ja ühingu, kelle tegevuse ta tunnistab Liidule kahjulikuks.

§ 16. Iga õpetaja võib olla ainult ühe Liitu-kuuluva ühingu liige ja nimelt selle, kelle tegevuspiirkonnas ta töötab.

§ 17. Liikme väljaheitmisest on iga liitunud ühing kohustatud kahe nädala jooksul teatama Liidu juhatusale, ühtlasi saates ära kirja vastava otsuse protokollist. Need teated vaatab läbi Liidu juhatus ja teatab ringkirjaga kõigile liitunud organisatsioonidele väljaheidetute nimekirjad vähemalt neli korda aastas.

6. Tegevuse juhtimine

§ 18. Liidu tegevust juhivad: a) asemikkude kogu, b) juhatus ja d) revisjoni komisjon.

A. Asemikkude kogu.

§ 19. Liidu otsustavaks asutuseks on asemikkude kogu, kuhu iga maakonnaliit ja ühing valib iga oma 50 liikme

kohta ühe edustaja, kusjuures üle tervete viiekümnete ulatav 25 liiget annavad õiguse valida veel ühe edustaja.

§ 20. Asemikkude kogu koosolekud on tähtjased ja erakordsed. Tähtjased koosolekud kutsuvad kokku juhatus vähemalt üks kord aastas. Erakordsed koosolekud kutsuvad kokku juhatus tähtaegsete määrusel, enese algatusel, revisjoni komisjoni või vähemalt ühe kümnendiku asemikkude kogu liigete kirjalikul nõudmisel.

§ 21. Asemikkude kogu koosoleku kokkukutsumine sünnib kutsete ja ajalehtedes teadaandmise teel vähemalt kuu aega enne koosolekut, kusjuures ka päevakord teada antakse.

§ 22. Asemikkude kogu otsustab kõik Liidu asjad, eriti: vaatab läbi ja kinnitab Liidu aruanded, eelarved, otsustab liikumata varanduse omandamise, pantimise ja võõrandamise, valib Liidu juhatuse, revisjoni komisjoni liikmed ja kõigi tema poolt ellukutsutud toimkondade ning komisjonide liikmed.

§ 23. Asemikkude kogu on otsusevõimeline, kui on koos vähemalt üks viiendik ta liigetest. Otsused tehakse koosolijate liht häälelamusega, välja arvatud Liidu põhikirja muutmine, tegevuse lõpetamine, liitude ja ühingute väljajäetmine, liikumata varanduse omandamine, pantimine, võõrandamine, mis küsimuste otsustamiseks peab olema koos vähemalt pool asemikkudest ja ettepanek saama kakskolmandikku kõigi koosolijate häältest.

§ 24. Jäeb osavõtjate väheses arvu tõttu asemikkude kogu koosolek pidamata või mõned küsimused otsustamata, siis peetakse 2—6 nädala pärast teistkordne koosolek, mis ilmunud liigete arvu peale vaatamata on otsusevõimeline kõigi eelmise koosoleku päevakorras olnud küsimuste kohta.

B. Juhatus.

§ 25. Oma otsuste täitmiseks ja Liidu asjade ajamiseks valib asemikkude kogu Liidu liigete hulgast ühe aasta peale vähemalt viieliikmelise juhatuse, kelle liikmed ametid eneste vahel ise ära jaotavad, ja tarviliku arvu kandi-

daate, kes juhatuse liigete lahkumisel või puudumisel nende asemele astuvad.

§ 26. Liidu juhatus asub Tallinnas. Igast juhatuse asukoha muutmiseks, mis võib sündida ainult asemikkude kogu otsuse järele, kuulutatakse „Riigi Teatajas“ ja teatatakse ühes ära kirjaga vastava otsuse protokollist seltse ning ühingu registreerivale kohtuasutusele.

§ 27. Juhatus koosolekud kutsuvad kokku esimees või tema abi, kas enese algatusel või vähemalt kolme juhatuse liikme nõudel. Juhatus koosolekud on otsusevõimulised, kui neist osa võtab vähemalt pool juhatuse asukohas elavaist liigetest.

§ 28. Juhatus ajab asju Liidu põhikirja ning asemikkude kogu otsuste põhjal ja piirides. Omast tegevusest annab ta aru asemikkude kogule.

D. Toimkonnad ja komisjonid.

§ 29. Eriülesannete täitmiseks võib Liit asutada eritoimkonnad ja komisjonid, kelle liikmed valib see organ, kes komisjoni või toimkonna ellu kutsus. Sama organ määrab ka kindlaks toimkonna või komisjoni ülesanded ja võimupiirid. Alaliste toimkondade ja komisjonide liikmed valitakse üheks aastaks, ajutiste — nende tegevuse kestuse ajaks, aga mitte kauemaks kui üheks aastaks.

Täheendus: Toimkonnad ja komisjonid võivad asjatundjaid kutsuda omast tööst osavõtma ning võivad endid täiendada koopteerimise teel, kui neile see õigus asutamise juures anti.

§ 30. Toimkonnad ja komisjonid valivad ise enestele juhatuse. Omast tegevusest annavad nad aru sellele organile, kelle poolt nad loodud ja Liidu juhatusele sellekohase nõudmise peale.

E. Kongress.

§ 31. Tähtsamate kooliellu ja õpetajaisse puutuvate küsimuste arutamiseks on Liidul õigus vähemalt kord aastas kokku kutsuda õpetajate kongress, mille aja, koha, päevakorra ja edustuse

määrab Liidu asemikkude kogu koosolek või tema volitusel Liidu juhatus, sellest lehtades kõigile ühinguile ja liitudele vähemalt kuu aega enne kongressi.

§ 32. Kongress valib ise enesele juhatuse. Kongress on otsusevõimeline kokkutulnud edustajate arvu peale vaatamata. Otsused tehakse liht häälelamusega.

§ 33. Erakordselt peab Liidu juhatus kongressi kokku kutsuma vähemalt kolme maakonna liidu ühisel nõudmisel, kus juures nõudjate poolt ülesseatud küsimused päevakorda võetakse ja harilikus korras liitudele ning ühinguile teatatakse.

F. Vahekohus.

§ 34. Liitunud organisatsioonid ja Liidu liikmed on kohustatud enestevahelisel konfliktel selgitama vahekohtu teel.

7. Aruandmine.

§ 35. Asemikkude kogu valib ühe aasta peale vähemalt kolmeliikmelise revisjoni komisjoni, kes Liidu juhatuse, toimekondade ja komisjonide te-

gevust ning asjaajamist revideerib. Omast tegevusest annab revisjoni komisjon aru asemikkude kogule vähemalt kord aastas.

8. Tegevuse lõpetamine.

§ 36. Liidu tegevuse võib lõpetada asemikkude kogu selle põhikirja § 23. ettenähtud korras. Tegevuse lõpetamise puhul otsustab Liidu varanduse üle asemikkude kogu ja valib samal koosolekul oma otsuse täitmiseks likvidatsioonikomisjoni.

*

Organisatsioonide tähelepanu

juhhib Liidu juhatus „Kasvatuse“ ilmunud Tallinna Opetajate Seltsi ja Eesti Opetajate Liidu põhikirjade peale, mida võiksid eeskujuks tarvitada need organisatsioonid, kes veel registreerimata. Mõlemad eeltähendatud põhikirjad on Tallinna-Haapsalu rahukohtukogus registreeritud. Registreerimise tähtaeg lõpeb 1. aprillil s. a.

E. O. Liidu juhatus.

„Kasvatuse“ tellijaile.

Et igasugust nurinat „Kasvatuse“ mittekättesaamise üle ära hoida, palub talitus tellijaid järgmisi nõudeid tähelepanna:

1) adress olgu täielik ja selge, lisatagu ka maakond juure;

2) soovitav on, et tellijad „Kasvatust“ otseteed talitusest telliksid;

3) kui postkontori läbi tellitakse, siis antagu ka esnimi ja amet üles, ühe liignimega isikuid on palju;

4) võlgu tellimised üksikute isikute poolt jäävad tähele panemata; nad võetakse vastu ainult Op. Seltside ehk Liidu juhatuste läbi ja alaliste tellimiste vastuvõtjailt;

5) raamatukauplused teistes linnades, kes soovivad ajakirja üksikute

numbritena müümiseks, palutakse selles asjas koh. maakonna Opet. Liidu juhatuse poole pöörduda;

6) kui on mõni nr. vahelt saamata jäänud, siis antagu sellest kohe talitusele teada.

Et talitusele järelepärimisi on tulnud selle üle, kuidas saavad need tellijad ajakirja, kes m. a. 30 marka maksid, siis on juba kuulutuses öeldud: need saavad 4 nrt veel uue aasta sees, see on kunni 1-se märtsini. Mitmed tellijad on saatnud endist viisi 18 mrk. veerand aasta tellimise raha 20 marga asemel. Neid palub talitus tellimise uuendamise korral puuduva osa ära saata. Austusega

„Kasvatuse“ talitus.

Vastutav toimetaja: Hans Roos. Väljaandja: Eesti Opetajate Liit.

Trükitud Tallinna Eesti Kirjastusühisuse sekvestreeritud trükikojas.

Kasvatusteadusline ajakiri

KASVATUS

Ametlik osa.

2. aastakäik.

Märts 1920.

4. vihk.

Haridusministeeriumi määrused ja korraldused.

Kõigile maakonna- ja linnakoolivalitsustele ja haridusministeeriumile alluvatele asutustele.

Kesk- ja kõrgemate algkoolide õpilaste organisatsioonide (ringid, ühingud j. m. s. s.) küsimust on tarvis korraldada.

Palun sellepärast Teile alluvate õppeasutuste õpilaste organisatsioonide kohta hiljemalt 8. veebruariks järgmisi teateid saata. (Kirjavahetuse lihtsustamise otstarbel võib saata materjaal sel kujul, nagu ta üksikutest koolidest kokku tuleb).

- 1) Organisatsiooni nimi; a) kunas asutatud.
- 2) Organisatsiooni siht.
- 3) Kas on põhikiri olemas.
- 4) On põhikiri õpetajate nõukogu või koolivalitsuse poolt registreeritud.
- 5) Missuguste klasside õpilased on org. liikmed.
- 6) Kõige noorem liige, kõige vanem.
- 7) Kas seisab organisatsioon ainult ühe kooli õpilastest koos ehk ühe klassi õpilastest, või on koolidevaheline.
- 8) Liikmete arv.
- 9) On organisats. raamatukogu (mitu köidet), mõni kollektsioon jne.
- 10) On org. rahalist varandust (kui palju).
- 11) Mitu õpetajat on organ. juhatuses, revisjoni-komisjoni liikmeks, muidu organisatsioonis.

Teateid andma tuleb kohustada kõiki organisatsioone. Koolidevahelistest organisatsioonidest teatab oma kooli juha-

tajale selle organisatsiooni õpilane — juhataja, tema abi ehk kirjatoimetaja.

27. jaan. 1920. Nr. 1215.

Haridusminister: K. Treffner.
Sekretäär: J. Rebane.

Kõigile maakonna- ja linnakoolivalitsustele.

Et koolimajadeks tarvisminevate ruumide rekvireerimise puhul tekkivaid arusaamatusi ja eksiarvamisi tulevikus ära hoida, palub osakond edaspidi, kui koolimajadeks tarvis ruume rekvireerida, igal üksikul juhtumisel põhjendatud ettepanekuga ministeeriumi poole pöörata ja ainult siis rekvireerimist ette võtta, kui selleks ministeeriumilt nõusolek saadud.

5. veebr. 1920. Nr. 5895.

Majandusosakonna juhataja: A. Uuli.
Sekretäär: K. Rumma.

Kõigile koolivalitsustele ja riigikoolide juhatajatele.

Haridusministeerium palub kiires korras teatada, missuguste teie võimkonda kuuluvate kesk-, eri- ehk algkoolide varandus on evakueeritud Venemaal, ja võimalikult juure lisada evakueeritud varanduse nimekiri, kui ka teated koha kohta, kuhu varandus evakueeritud.

12. veebr. 1920. Nr. 5822.

Haridusminister: H. Treffner.
Majandusosakonna juhataja: A. Uuli.

Kõigile koolivalitsustele.

Osakond palub Teid kaasasoleva vormi järele iga kuu eest riigi summadest väljamakstud palkade üle ministeeriumile aruanne või palgaleht saata. Kõik tõendavad dokumendid jäävad koolivalitsustele, kes need nõudmise korral, riigikontrolli saadavad; riigikoolid saadavad tõendavad dokumendid igal kuul haridusministeeriumi. Ülemalnimetatud vormi järele tuleb saata palgaleht kõikide avalikkude kesk- ja erikoolide kohta, kui ka erakoolide kohta, kellele riigi poolt täiel määral õpetajate palkade maksmiseks toetusraha on määratud.

Viimases rubrikus tuleb ära tähendada, kellele raha on välja makstud.

Algkoolide kohta tuleb niisama iga kuu eest teated saata, kus ära olgu tähendatud: kooli nimetus, õpetajate arv, makstavad palgaosad jne.

Palgalehed tulevad ministeeriumi saata ühe kuu jooksul pärast krediidi kättesaamist renteist.

Kui edaspidi võimalus on krediiti saada korraga pikema aja peale, kui üks kuu, siis ei tule palgalehti saata mitte igal kuul, vaid kogu aja eest, mille peale krediit avatud.

12. veebr. 1920. Nr. 5904.

Majandusosakonna juhataja: A. Uuli.

Sekretäär: K. Rütma.

Järjekorra nr.	Õpetaja perekonna- ja ristinimi	Hariduse järk	Näd. tund. arv	Palgalisade arv	Põhipalk		Elukaliduse lisa		Korteriraha		Juhataja tasu		300/0 lisa pp. 4, 5, 6, 7 järel		Teenistuse lisa		Perekonna lisa		Palga kogusumma		Allkiri raha kättesaamiseks	
					M	p	M	p	M	p	M	p	M	p	M	p	M	p	M	p		

Koolinõunikudele.

Osakond palub omale 1. märtsiks s. a. juuresoleva kava järele maakonna- ja linnakoolivalitsuskonda kuuluvate niihästi alg- kui ka keskkoolide õpetajate nimekirjad saata.

Mõne üksiku andme puudumise korral ei tule nimekirja saatmisega viivitada; puuduvad andmed tarvis pärast tagant järele saata.

Edaspidi on vaja iga kuu 10-daks nimekirjas antud teadetes ettetulnud muudatuste kohta täiendavad teated saata.

Ülevälitähendatud teateid vajab osakond puhkepalga normide väljatöötamiseks, mis pärast täiesti õigeid teateid tarvis on.

5. veebr. 1920. Nr. 5697.

Osakonna juhataja: A. Uuli.

Arvustikukorraldaja: A. Veinmann.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Vald/kool (linnas ainult „kool“)	Õpetaja nimi	Sündimise aeg	Hariduse järk	Teenistuse algus ja selle kestuse järgud	Millas praeguse kohale regist.	Palgalisade arv 1. jaan. 1920	Perekonna liikmed ja nende sündimise aeg	Perekonna lisa arv 1. jaan. 1920	Kas on määraline õpetaja või ei	Mitu tundi üldise annab	Märkused

Märkus. Joontevahes nr. 11 tuleb teateid anda ainult üksikute tundide andjate ja ülemäära tunniandjate kohta. Joontevahes nr. 12 peab aga ära tähendama, mitu tundi isik kuskil koolis annab.

Kaubandusliste õppeasutustele.

Nende päevade sees tuleb Asutavas Kogus harutusele algkooli seaduse-eelnõu, mille Asutava Kogu hariduskomisjon vastu võttis. Peale nimetatud eelnõu kui seaduse vastuvõtmist Asutava Kogu poolt võib haridusministeerium esineda seaduse-eelnõuga kutsekoolide, eriti kaubanduskoolide kohta, missuguste koolide kursus arusaadavalt põhjendab algkooli peal. Kutsehariduse osakond, kellel teatud kavatsused kaubanduskoolide kohta olemas, asub nende koolide esialgse seaduse-eelnõu kokkuseadmisele, silmaspidades algkooli seaduse-eelnõu niisugusel kujul, kui see Asutava Kogu hariduskomisjoni poolt vastu võetud, kuna pärast tarvilisel korral vastavaid muudatusi võib teha.

Kutsehariduse osakonna kavatsused kaubanduskooli tüübi, õppeaja ja laadi kohta oleks järgmised:

Igasuguste kaubanduskoolide kursus algab peale kuueaastase algkoolikursust.

Kaubanduskoolid, kui mitte arvesse võtta kaubandusülikooli, on kahetüübilised: Kaubanduse oskuskoolid ja kaubanduse keskkoolid.

1) Kaubanduse oskuskooli kursuse kestvus on kaks aastat; vastu võetakse õpilasteks kuueaastase algkooli lõpetajaid, koolis õpetatakse kaubanduslisi eriopeaineid ja võimisi, kuna üldhariduslistest õpetatakse esimeste kõrval ainult neid osasid, ilma milleta kaubandusliste ainete läbivõtmine tähendatud ulatuses võimata.

Kooli ülesandeks on ette valmistada kantslei- ja kortoriaimetiikka, raamatupidajaid ja kirjatoimetajaid vähemates ärides ja tööstuse ettevõtetes.

2) Kaubanduse keskkool — viieaastase kestvusega kursus, vastu võetakse kuueaastase algkooli lõpetajaid.

Eelpool kirjeldatud kaubanduse oskuskooli kursus ei vasta kaubanduse keskkooli kahe alama klassi kursusele ja ümberpöörduvalt: nii on kumbki tüüp iseseisev. Kaubanduskeskkoolis õpetatakse niihästi kaubanduslisi kui üldhariduslisi aineid, kuid pearõhk langeb esimeste peale kuna üldhariduslisi aineid õpetatakse sellel määral, kui palju nad esitaks kaubandusainete õppimiseks ja teiseks kursuse läbivõtmiseks ülikooli kaubandusteaduskonnas, kus lõpetajatel

võimalus oleks kaubanduslist kõrgemat haridust omandada, tarvilikud, kuid selle juures peab tähendama, et kooli pealesandeks on just tüseda kaubanduslise keskhariduse andmine, ja teist, s. o. kõrgemat kaubanduskooli (ülikooli) ainult nii palju tuleb silmas pidada, kui palju see ei takista esimese sihi kättesaamist. Kursuse kestvus — 5 aastat. Kool on täiesti kaubandusline kutsekool ja selle poolst ei vasta mitte Vene valitsuse aegsele kommerts-koolile, mis õieti esines üldhariduslise keskkooli haruna.

Koolilõpetaja peab teoreetiliselt ja praktiliselt küllalt ette valmistatud olema, et tarvilise eelpraktika järele võiks täita suurema asutuse või äri iseseisva raamatupidaja, niisama ka ärijuhi kohuseid.

Mis puutub siiaaalistesse kommerts-koolidesse, siis ei ole see tüüp isenesest halb, kuid tema ei suuda olla kaubanduslikeks erikooliks, mispärast teda ka kutsekoolide seas arutamisele ei tule võtta.

Kommerts-kooli tüüp võiks meil püsida keskkooli ühe — majanduslise ja kaubanduslise haruna, praegu kavatsetava humanitaar — ja reaalaru kõrval.

Peale nimetatud kahe tüübi võib avada eripõhikirja põhjal igasuguseid kaubanduslisi kursuseid, mille tüübid õpilastelt nõutava eelhariduse ja kursuste eneste ülesande poolst võivad olla väga mitmesugused. Muu seas tuleb siin silmas pidada kaubanduslisi kursuseid endise ja praeguse, ülemineku ajale vastava algkooli lõpetajatele — kooliealistele kui ka vanematele, niisama ka üheaastase kestvusega kaubanduslisi (mitte kõrgemaid) kursuseid keskkooli lõpetajatele.

Kaubandusülikooli — kaubandusteaduse fakulteedi ellu kutsumine ei tule siin arutusele — teatud ettepanekuga niisuguse avamise asjus pööras haridusministeerium Tartu ülikooli poole.

Kutsehariduse osakond pöörab kaubandus- ja kommerts-koolide õpetajate nõukogude poole palvega — avaldada oma arvamist ja soovisid, ülemal toodud selëtuse põhjal, kaubanduskooli seaduse-eelnõu ja korraldamise kohta selleks, et osakond võiks arvesse võtta neid arvamisi eelnõu kokkuseadmisel. Iseäranis oleks tähtsad teated kaubandus-

kooli tüüpide, õppeaja kestvuse, õpilaste eelhariduse, kooli laadi ja ülesande, õppeainete (missugused nimelt), õpilaste kooli praktilise ettevalmistuse ja lõpetajate õiguste (muu seas õigus ülikooli kaubandusteaduse osakonda astuda) kohta.

Oleks soovitavad arvamised mitte üksi õpetajate nõukogude, vaid ka asutuste poolt, kes kaubanduslise hariduse edendamise ja korraldamise huvitatud, niisama ka üksikute tegelaste poolt.

Nimetatud teated on osakonnal õige pea tarvis — võimalikult 10. märtsiks s. a.

Ühes sellega paneb osakond kaubandus- ja kommertskoolide õpetajate nõukogudele ette — asuda, enda liikmete vahel tööd ära jagades, kaubanduskoolide eriaainete õppe- ja tunnikavade (tundide arv selles või teises klassis teatud aine jaoks) kokkuseadmisele, niihästi sellele kui teisele tüübile (kaubanduse oskus- ja kaubanduse keskkool) vastavalt, arvesse võttes ülemalkirjeldatud kavatsusi ja õpetajate nõukogu oma arvamisi ja vaateid tähendatud küsimuses.

Üldharidusliste ainete õppekavade lõpuliku kokkuseadmisega tuleb niikaua oodata, kui algkooli seadus lõpulikult kinnitatud, mille järele siis ministerruumi poolt väljakuulutatud seitsmeaastase algkooli õppekavasid tuleb täiendada. Nende, s. o. üldharidusliste ainete kohta võiks aga nende ligikaudne ulatus ära tähendada.

Osakond kavatseb korraldada lihavõtte pühade aegsel koolide vaheajal nõupidamise kaubanduskoolide asjus. Kokkuseatud õppekavade kättesaamine kutsehariduse osakonnas enne ülemal-tähendatud aega oleks väga soovitav.

11. veebr. 1920. Nr. 4167.

Haridusministeeriumi kutsehariduse osakonna juhataja: *J. Kiiwet.*
Sekretäär: *M. Alev.*

Koolivalitsustele.

Osakond teatab, et haridusnõukogu 26. jaanuari s. a. nr. 8 p. 4 otsuse põhjal A. Grassi asutatud tütarlaste erakooli lõpetajad Tartus palgasaamise suhtes kuuluvad V järku.

Sama kooli lõpetajad, kui nad kroonu gümnaasiumite juures mõnes õppe-

aines kodukooliõpetaja kutse-eksami on teinud, arvatakse IV järku.

2. veebr. 1920. Nr. 5609.

Majandusosakonna juhataja: *A. Uuli.*
Sekretäär: *K. Rumma.*

Kõigile koolivalitsuste juhatajatele ja koolinõunikudele.

15. märtsil s. a. on Haridusministeeriumis maakonna- ja linnakoolinõunikude koosolek, 16. ja 17. koolinõunikude ja koolivalitsuste juhatajate ühine koosolek. Koosoleku algus 15. ja 16. märtsil k. 10 hommikul.

Päevakorras on:

I. Koolinõunikude koosolekul:

1. Instruksioon koolinõunikudele.
2. Sunduslise 4-aastase algkooli lõpetamise küsimus.
3. Õpekavade teostamisega ühenduses olevad küsimused.
4. Pedagoogilise kirjanduse muretsemine ja koolivalitsuste raamatukogud.
5. Õpilaste tööd väljaspool õpekavaliisi töid ja
6. Koosolekul ülesvõetavad küsimused.

II. Ühisel koosolekul:

1. Algkooli seaduse maksmapanemine.
 2. Õpetajate palga ja puhkepalga seaduse kavatsused.
 3. Koolinõunikude küsimus.
 4. Suvised kursused.
 5. 4-a. algkooli lõpetajate õiguste küsimus.
 6. 5-a. sunduslise algkooli teostamise võimalus eeltuleval õpeaastal ja
 7. Koosolekul ülesvõetavad küsimused.
- Päevakorra tähtsuse pärast palub Osakond võimalikult kõiki koolivalitsuste juhatajaid ja koolinõunikka koosolekule ilmuda.

Osakonna juhataja eest: *J. Hellat.*
Sekretäär: *A. Starrkopf.*

Kõigile koolivalitsustele.

Teatan, et J. Ploompuu kirjastusel järgmised karskusesisulised nooresoo ettekanded (E. Kutsari tõlkes Soome keelest) ilmusid:

- 1) Rosa Invenius: „Sinine pael“,
 - 2) Rosa Invenius: „Kui ma suureks saan“ ja
 - 3) Maiju Seppälä: „Komistuskivi“.
16. veebr. 1920. Nr. 740.

Riigikoolinõuniku eest: *Hellat.*
Sekretäär: *A. Madisson.*

Jõudis müügile:

G. Pöhl

Jnglise keele õpperaamat.

Alguskursus.

Hääleõpetus, lugemise, kõnelemise ja kirjatööde harjutused, grammatika ja sõnastik hääldamise õpetamisega. Koolidele ja iseõppijatele. Hind 35 m.
Sõnastik õpperaamatu juurde 10 marka.

K. Ü. „Rahvaülikool“, Tallinnas.

E. Kooliõp. Vast. Abiandmise Seltsi

raamatukaupluse kirjastusel ilmusid trükist:

M. J. Eisen, Eesti mütoloogia.

— Eesti kohalikud muistejutud.

— Teised Eesti kohalikud muistejutud.

N. Kann, Feodalism.

Tartu ülikoolis keskkooliõpetajale suvekursustel peetud loengud.

— Saksakeele lugemiseraamat Eesti keskkoolidele.

H. Bauer, Uuemad Saksa kirjanikud Eesti koolidele.

Nr. 1. P. Rosegger, Als wir zur Schulprüfung geführt wurden. (Keskkoolidele.) Nr. 2. E. Wildenbruch, Das Orakel. (Nooremale astmele.)

E. Hünerson, Jngliskeeke grammatika.

H. Pezold, Jnglis kirjandus Eesti koolidele.

Nr. 1. O. Wilde, The Selfish Giant.

Nr. 2. O. Wilde, The Nightingale and the Rose.

M. Vellepill, Soome keele õpperaamat iseõppijatele.

Grammatika, kõnelemised, harjutused ja sõnastik. Täiendav viik igale õpetajale.

Kasvatusteadusline ajakiri

„Kasvatus“

Eesti Opetajate Liidu häälekandja.

Jlhub kaks korda kuus.

Toimetuse: Hans Roos — peatoimetaja, J. Annusson, O. J. Kiesel, J. Piiskar, K. Õunapuu. Kaastöolisteks on kõik Eesti õpetajad, kooliarstid ja haridustegel. Väljaandja: Eesti Opetajate Liit. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid Eestis, Tallinnas, „Kasvatuse“ toimetuse, Pikk tänav 26 „Ühistöö“ juhatuses ruumides, kella 2—5 p. l. Tellimise hind: 20 marka veerandaastas. Üksik number 4 marka. — Et „Kasvatusel“ üle maa lugejaid on, siis leiavad

kuulutused

seal kõige otstarbekohasema paiga, iseäranis kuulutused kooli alalt: õpetajate otsimised, koolitarviduste pakkumised jne. Adress: Tallinn, „Kasvatuse“ toimetuse, Pikk tänav nr. 26.

„Kasvatuse“ toimetuse.